

Ekonomihögskolan
Institutionen för handelsrätt
HAR 137 Självständigt arbete
Kandidatuppsats

HT 2005

Barnarbete och dess arbetsrättsliga regleringar i Pakistan

Handledare: Lea Hatzidaki-Dahlström

Författare: Karin Berg och Kristina Gårdman

Sammanfattning

Ekonomiskt utnyttjande av barn är ett globalt problem som får konsekvenser för såväl den nationella ekonomin och arbetsmarknaden, som det arbetande barnet som fråntas möjlighet till utbildning och en normal utveckling. I Pakistan återfinns åtskilliga lagar avsedda att motverka samt reglera barnarbetets förekomst. Ett annat viktigt hjälpmedel för att motarbeta det ekonomiska utnyttjandet av barnen är FN:s Barnkonvention som ratificerades av Pakistan år 1990. Antagandet av konventionen har bland annat bidragit till nya lagar har införskaffats, befintliga lagar har omarbetats, utbildningsprojekt har upprättats samt att den allmänna medvetenheten om problematiken kring barnarbetet har uppmärksammats. Trots förändringar i de nationella lagarna är deras omfattning dock ännu ej tillräcklig, och de lagar som finns efterlevs inte på ett tillfredsställande sätt. Arbetsgivarna kan i övervägande antal fall fortfarande fritt utnyttja den billigare arbetskraften som barn utgör, utan att behöva bekymra sig för följderna. Faktum är dock att barnarbetet medför allvarliga konsekvenser; för hela Pakistan, men framförallt för var och en av de miljontals barnarbetare som idag är verksamma i landet.

Nyckelord; Barnarbete, Barnkonventionen, Pakistan, Mänskliga rättigheter, Tvångsarbete.

Abstract

Financial exploitation of children worldwide is a global problem, causing consequences for both the national economy and labor market, as well as the working child who is deprived of its rights of education and normal development. Pakistan has several national laws in order to work against and to regulate the existence of child labour. Another important mechanism to fight the financial exploitation of the children is the UN Convention on the Rights of the Child. This Convention was ratified by Pakistan in 1990. As a result, new national laws have been admitted, already existing laws have been amended, educational projects have been established and the common knowledge on the problems regarding the subject have attracted a lot of attention. The national laws are not, however, enough despite the changes made, and most importantly, they are not properly practiced in reality. The employers are therefore given the opportunity to make use of the cheaper labor children constitutes, without having to worry about the consequences. That child labor results in serious consequences for Pakistan as a country is a fact, but above it all, it divests the million of child workers in the country of their health, security and childhood.

Keywords; Child Labor, The Convention on the Rights of the Child, Pakistan, Human Rights, Forced Labor.

Innehållsförteckning

Förkortningslista.....	4
1 Inledning.....	5
1.1 Syfte och frågeställningar.....	5
1.2 Metod och avgränsning	5
1.3 Källkritik	6
1.4 Disposition	7
2 Barnarbete	8
2.1 Barnarbetets förekomst	8
2.2 Barnarbetets former.....	9
2.3 Barnarbetets konsekvenser	10
3 Barnkonventionen	12
3.1 Allmänt.....	12
3.2 Bakgrund till Barnkonventionen	13
3.3 Barnets rättigheter före Barnkonventionen	14
3.4 Barnkonventionens begränsning	14
3.5 Barnkonventionens principer och innehåll.....	15
3.6 Arbetsrättsliga regleringar i Barnkonventionen	17
3.7 Kontroll av Barnkonventionens efterlevnad	19
4 Pakistan	21
4.1 Historia och politik.....	21
4.2 Ekonomi och sociala förhållanden	23
4.3 Arbetsmarknadsförhållanden	25
5 Barnarbete och dess regleringar i Pakistan	26
5.1 Barnarbete i Pakistan.....	26
5.2 Barnkonventionen i Pakistan.....	28
5.3 Nationell lagstiftning mot barnarbete.....	32
5.3.1 Pakistans konstitution.....	32
5.3.2 The Factories Act 1934	33
5.3.3 The West Pakistan Shops and Establishments Ordinance 1969	35
5.3.4 The Employment of Children Act 1991	36
5.3.5 The Bonded Labor System (Abolition) Act 1992 (No. III).....	37
5.3.6 The Punjab Compulsory Primary Education Act 1994	38
5.4 Lagstiftningens brister.....	39
6 Analys.....	41
6.1 Diskussion	41
6.2 Slutsatser	47
Referenser.....	49

Förkortningslista

BLLF – Bonded Labour Liberation Front

BNP – Bruttonationalprodukt

ECA – The Employment of Children Act

FA – The Factories Act

FN – Förenta Nationerna

ILO – International Labour Organisation (FN:s arbetsorganisation)

IMF – International Monetary Fund (Internationella Valutafonden)

SEO – The West Pakistan Shops and Establishments Ordinance

SOU – Statens Offentliga Utredningar

UN – United Nations

UNICEF – The United Nations Children's Fund (FN:s barnfond)

1 Inledning

Barnarbete är ett globalt problem som kan betraktas som en av de allvarligaste överträdelserna mot de mänskliga rättigheterna. Pakistan är ett land där barnarbete förekommer i stor omfattning och där fattigdomen är vida utbredd. Samhället har en stor del i barnens uppfostran och hjälper till i utvecklingen av barnens psykiska och mentala hälsa. Att ett barns behov av barndom, hälsa och utbildning skall hämmas och barnarbete ta vid på grund av brist på inrättningar för utbildning, inkonsekventa lagar, omedvetenhet bland befolkningen och staten samt ett lands bristande ekonomi, är oacceptabelt.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att belysa de arbetsrättsliga aspekterna beträffande barnarbetet i Pakistan. Studien åsyftar att undersöka den inverkan som ratificeringen av Barnkonventionen haft på barnarbetet i landet; hur väl regleringarna har implementerats i den nationella lagstiftningen samt vilka effekter konventionen i övrigt har fått för de arbetande barnen. Vidare avser uppsatsen utreda den pakistanska arbetsrättsliga lagstiftningen, dels dess omfattning, dels hur väl den överensstämmer med verkligheten. Frågeställningarna lyder således enligt följande:

- Vilka effekter har ratificeringen av Barnkonventionen fått på barnarbetet i Pakistan?
- Vilken omfattning har de nationella arbetsrättsliga lagarna rörande barnarbete och hur väl efterlevs de?

1.2 Metod och avgränsning

Ämnet behandlas utifrån ett rättsvetenskapligt perspektiv med arbetsrätt som inriktning, vilket innebär att problemformuleringarna angrips från ett övergripande synsätt och inte kommer att behandlas på detaljnivå. Rättsdogmatisk metod användas, innebärande att utgångspunkten ligger i att studera befintliga rättskällor inom ämnesområdet, undersöka hur dessa skall förstås

och tillämpas samt även beakta regleringarnas brister.¹ I stället för att genom olika samhällsteorier försöka förklara den verklighet vi lever i utgår juridiken och den rättsdogmatiska metoden från ett givet regelsystem från vilket samhället skall förstås; rättskällorna inom juridiken motsvarar således teorierna inom samhällsvetenskapen. Vidare betraktar juridiken samhällsfenomenen från ett ”inifrånperspektiv” innebärande att utgångspunkten ligger i hur rättsreglerna skall tolkas och tillämpas; detta till skillnad från exempelvis rättssociologin och samhällsvetenskapen där problem betraktas ”utifrån” och där rättsreglernas orsaker och konsekvenser har grundläggande betydelse.²

För att kunna genomföra denna studie och för att få kunskap om ”den verklighet i vilken reglerna fungerar”³, tillgrips vissa hjälpmedel. Dessa utgörs av exempelvis litteratur och Internetsidor på området, men även informella intervjuer med sakkunniga genomförs. Ämnets karaktär tillåter att problematiken belyses ur en komparativ synvinkel, där frågeställningarna studeras i olika länder.⁴ Uppsatsens omfattning är dock för snäv för att även en sådan jämförelse skall kunna genomföras. Begränsningen ligger i stället i att enbart beskriva barnarbetet i Pakistan utan vidare jämförelser med andra länder. *Traditionell* rättsdogmatisk metod, där förarbeten studeras ingående, används ej. Ämnets karaktär medger i stället en djupare studie av den internationella rätten och folkrätten. Överenskommelsen inom folkrätten har karaktären av avtal, i form av exempelvis konventioner.⁵ Tyngdpunkten läggs kring Barnkonventionen och den pakistanska lagstiftningen rörande barnarbete. Övriga konventioner granskas ej lika grundligt och endast de nationella lagar och paragrafer som är av vikt för frågeställningen tas upp. Detta för att möjliggöra en mer ingående studie kring de utvalda aspekterna.

1.3 Källkritik

Med anledning av ämnets karaktär har det varit svårt att finna adekvat litteratur. Detta beror dels på att det inte finns mycket skrivet kring problematiken om barnarbete i Pakistan, dels på att litteraturen ifråga varit svår att hitta samt att den då sällan varit uppdaterad. De använda källorna utgörs därför i stället till stor del av internetbaserade hemsidor. Internet anses ofta

¹ B. Lehrberg, Praktisk juridisk metod, 2001, s. 37f.

² H. Hydén, Rättsregler – En introduktion till juridiken, 2001, s. 11.

³ B. Lehrberg, Praktisk juridisk metod, 2001, s. 38.

⁴ Ibid, s. 38f.

⁵ H. Hydén, Rättsregler – En introduktion till juridiken, 2001, s 74.

vara en icke tillförlitlig källa, då informationen till stor del inte är kontrollerbar. Därav har kontakt, i de allra flesta fall, först tagits med ambassader och andra tillförlitliga institutioner, varpå hänvisning skett till pålitliga hemsidor. Information har även inhämtats från BLLF Sweden, Bounded Labour Liberation Front i Sverige, som den 15 september 2005 anordnade ett föredrag om barnarbete i Pakistan. Kontakten har även bestått i informella intervjuer med Britt-Marie Klang och Ilyas Khan, båda verksamma inom BLLF Sweden.

1.4 Disposition

Arbetet inleds med att beskriva barnarbetet (kapitel 2); dess förekomst, former och konsekvenser. Därefter kommer Barnkonventionen att behandlas i kapitel 3. Här kommer historik, konventionens innehåll, kontrollförfarande och framförallt dess arbetsrättsliga regleringar att framställas. Kapitlet är omfattande då konventionen utgör en viktig aspekt för svaret på forskningsfrågorna. Därefter behandlar kapitel 4 Pakistan utifrån ett historiskt, ekonomiskt och politiskt perspektiv, för att få en generell överblick av situationen i landet. Kapitlet inbegriper även ett avsnitt som beskriver de pakistanska arbetsmarknadsförhållandena. De tre föregående kapitlen sammanbinds därefter i kapitel 5 där barnarbetet och Barnkonventionen tillämpas på förhållandena i Pakistan. Även den nationella regleringen mot barnarbete tas upp här. Uppsatsen avslutas därefter med ett diskussionskapitel, kapitel 6, där rättsreglernas tillämpning analyseras tillsammans med andra faktorer som anses relevanta för den övergripande förståelsen. De ovan nämnda frågeställningarna besvaras därefter i ett avslutande avsnitt av kapitlet.

2 Barnarbete

De flesta barn arbetar i dagens samhälle. Redan vid tidig ålder hjälper barn föräldrarna i hushållet. I utvecklade samhällen arbetar många barn på sin fritid för att tjäna extrapengar, ett arbete som dock ej behöver vara skadligt utan snarare bidrar till en utveckling av barnets arbetsmoral, ansvarstagande samt personliga mognad. Nedan beskrivs barnarbetets förekomst, former samt dess konsekvenser sett ur ett allmänt perspektiv.

2.1 Barnarbetets förekomst

Barnarbete är ett vitt begrepp som innefattar arbetande barn i alla åldrar med många varierande typer av arbeten. Det är därav svårt att göra en tydlig definiering av begreppet samt att utforma allmängiltig lagstiftning på området. Barnarbete förekommer över hela världen, men under mycket varierade förhållanden. Enligt statistik från ILO⁶, innehar 120 miljoner barn i åldrarna 5-14 år ett heltidsarbete. Lika många arbetar deltid. Minst en fjärdedel, kanske så många som en tredjedel, av dessa barn bedöms inneha ett arbete som är skadligt för dem, i det avseende att det hindrar barnens skolgång, utveckling eller hälsa.⁷ Ungefär 61 % av dessa arbetande barn befinner sig i Asien, 32 % i Afrika och den resterande majoriteten i Amerika. Barnarbete förekommer även i Europa, men världsdelen har den minsta procentuella andelen av arbetande barn. I Afrika arbetar två av fem barn, vilket är den högsta andel barnarbetare i världen.⁸

Den huvudsakliga orsaken till barnarbetets förekomst är fattigdom. För att förhindra fattigdom behöver barnen utbildas, för att efter utbildningen ges möjlighet till bättre och högre avlönade arbeten. Därav är barnens bristande möjligheter till skolgång en bidragande orsak till barnarbetets förekomst.⁹

⁶ International Labour Organisation, FN:s arbetsorganisation.

⁷ Childrens World, Fakta om barnarbete och skuldslageri, 2005-09-16.

⁸ B. Rubenson, Barnets rättigheter i svenskt utvecklingssamarbete, 1999, s. 54f, 2005-09-13.

⁹ UNICEF, Barnarbete, 2005-09-19.

Arbetande barn förekommer främst bland svaga socioekonomiska grupper samt etniska minoriteter i fattiga utvecklingsländer. Statistiskt sett arbetar fler pojkar än flickor. Faktum är dock att hushållsarbete i det egna hemmet då ej är inräknat, trots att det i många fall betraktas som värre än arbete utanför hemmet. Om man även beaktar denna typ av barnarbete är det i stället flickorna som utgör den största gruppen barnarbetare. Flickor tenderar även att ha längre arbetsdagar än pojkarna. Barn ute på landsbygden arbetar i större omfattning än stadsboende barn och börjar dessutom arbeta vid yngre åldrar.¹⁰

2.2 Barnarbetets former

Det finns många varierade former av barnarbete. Vissa typer av arbeten är skadliga för barn vid en viss ålder eller mognadsnivå, medan samma arbete kan vara utvecklande och givande för ett äldre barn. Den största andelen av de arbetande barnen världen över arbetar i den informella sektorn, såsom exempelvis jordbruk eller hemtjänst. Enbart 5 % av barnen arbetar inom exportindustrin, vilka är de barn som är synliga för omvärlden.¹¹

Den vanligaste formen av barnarbete utgörs av arbete *inom familjen*. Det kan till exempel röra sig om hushållsarbete eller arbete med jordbruk. Denna typ av arbete kan i många avseenden vara både nyttig och utvecklande för barnen, förutsatt att arbetsuppgifterna är anpassade utefter ålder och mognad samt att barnen inte hindras i sin skolgång. I praktiken förekommer dessvärre många exempel på skadliga och farliga arbeten, till exempel farliga maskiner eller kemikalier inom jordbruket, eller arbeten som är alltför fysiskt betungande. Arbete som *hemhjälp* är en annan vanlig typ av sysselsättning där barn utnyttjas som arbetskraft, då oftast flickor. Dessa barn är särskilt utsatta eftersom det är svårt att kontrollera dessa arbetsplatser; det är inte helt ovanligt att barnen blir utsatta för övergrepp. Arbete i *fabriker* sker ofta under arbetsmiljömässigt oacceptabla förhållanden. Denna kategori av barnarbete betecknas ofta som slaveri, på grund av långa arbetsdagar och stora fysiska påfrestningar. Fabriksarbetande barn förekommer främst i Indien, Nepal, Pakistan och Brasilien. En allt vanligare typ av barnarbete sker ute *på gatan*. Arbetet utgörs då ofta av skopputsning, gatuförsäljning, tvätt av bilar med mera.¹²

¹⁰ Rädda Barnen, Barnarbete, 2005-09-19.

¹¹ B. Rubenson, Barnets rättigheter i svenskt utvecklingssamarbete, 1999, s. 54f, 2005-09-13.

¹² UNICEF, Barnarbete, 2005-09-19.

År 1999 antogs en ILO-konvention mot de värsta typerna av barnarbete, vilken syftade till att förbjuda exempelvis barnprostitution, skuldslaveri eller tvångsarbete inom det militära.¹³ *Slaveriet* omfattar även barn som utnyttjas i brottslig verksamhet, såsom till exempel tillverkning och handel med droger.¹⁴ Skuldslaveriet är i vissa områden en utbredd form av barnarbete, och det uppkommer genom att en familj tar ett lån eller ärver en skuld. Skulden skall sedan betalas tillbaka i arbete, vilket medför att hela familjer, även barnen, sätts i arbete. Arbetet är dock så lågt avlönat, att skulden sällan upphör, varför familjerna kan bli fast i slaveriet i generationer. Arbetet sker ofta under ohyggliga förhållanden, och barnen eller dess föräldrar är nästintill rättslösa, då polis och domstolar mutas till att tillmötesgå arbetsgivarna.¹⁵ Flertalet av offren för skuldslaveriet kan varken, läsa, skriva eller hävda sina rättigheter. Därav poängteras vikten av utbildning, huvudsakligen för att öka barnens självkänsla men även för att göra dem uppmärksamma på landets lagar och de mänskliga rättigheterna.¹⁶

2.3 Barnarbetets konsekvenser

Barn som tvingas att arbeta, och fråntas sin barndom, hindras i sin utveckling. Arbetet leder ofta till fysiska, men även psykiska skador. De fysiska skadorna uppkommer genom bland annat bristande arbetsmiljö i form av tunga lyft, onaturliga arbetsställningar, olyckor eller för långa arbetsdagar. Dessa faktorer kan bidra till livslånga skador, dessvärre även till många dödsfall. De psykiska skadorna, såsom depressioner eller traumatiska upplevelser, leder till dålig självkänsla som hindrar barnen till att utvecklas till självständiga individer, vilket även försvårar möjligheterna att ta sig ur sin beroendeställning till arbetsgivaren. Eftersom många barnarbetare har långa arbetsdagar, går det oftast inte att kombinera med skolgång, vilket resulterar i analfabetism och fattigdom.¹⁷

Det finns dock barnarbete som inte utgör risker för barnens fysiska och psykiska välbefinnande. Konsekvenserna för de enskilda barnen är naturligtvis av varierande art, och är beroende av exempelvis ålder, kön, mognad och personlighet. En annan viktig del av helhetsbilden är kulturen och omgivningen. Om barnets arbete leder till uppmuntran och

¹³ B. Rubenson, *Barnets rättigheter i svenskt utvecklingssamarbete*, 1999, s. 56, 2005-09-13.

¹⁴ Rädsla Barnen, *Barnarbete*, 2005-09-19.

¹⁵ *Childrens World*, Fakta om barnarbete och skuldslaveri, 2005-09-16.

¹⁶ B-M. Klang genom N. Sundström, *Banco Världen*, nr. 1 2003, s. 2, 2005-09-19.

¹⁷ UNICEF, *Barnarbete*, 2005-09-19.

beröm, kan arbetet i stället för att skada barnet till och med vara utvecklande och bidra till barnets ökade självkänsla. Om barnets arbetsinsats däremot nedvärderas, blir konsekvenserna av mer destruktiv karaktär, såsom fysiska eller psykiska skador och kan även påverka barnens sociala anpassning.¹⁸

¹⁸ Rädda Barnen, Barnarbete, 2005-09-19.

3 Barnkonventionen

Ingen annan konvention om mänskliga rättigheter har någonsin fått så stor uppslutning över hela världen som Barnkonventionen. Denna konvention utgör ett kraftfullt verktyg när det kommer till ländernas arbete för barns rättigheter och är följaktligen en viktig aspekt i kampen mot barnarbete. Detta kapitel kommer därför att beskriva Barnkonventions tillkomst, omfattning, kontrollförvarande samt dess arbetsrättsliga aspekter.

3.1 Allmänt

Enligt Förenta nationernas stadga är en av FN:s huvuduppgifter att, tillsammans med medlemsstaterna, värna om respekten för de mänskliga rättigheterna. I syfte att åstadkomma detta bildades 1946 FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna. Kommissionen består av 53 medlemsstater, och medlemmarna väljs av kommissionen på en period av tre år. Varje år träffas kommissionen i Genève under en period av sex veckor för att bland annat arbeta fram regler beträffande de mänskliga rättigheterna. 1948 antogs den allmänna deklARATIONEN om de mänskliga rättigheterna av FN:s generalförsamling; detta efter ett förslag från kommissionen. År 1959 antogs även en deklARATION om barns rättigheter. Två internationella konventioner rörande medborgerliga och politiska rättigheter respektive ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, ratificerades 1966 av FN:s generalförsamling. Konventionerna är, till skillnad från de tidigare nämnda deklARATIONERNA, juridiskt bindande för de länder som väljer att ratificera dem.¹⁹

Internationella konventioner blir juridiskt bindande dokument för landet när ratificering av konventionen skett och den har trätt i kraft. Ratifikationsprocessen innebär att konventionsbesluten inarbetas av den fördragsslutande parten i den nationella lagstiftningen. Förändringarna eller anpassningarna av den nationella lagstiftningen avser att uppnå syftet med konventionen.²⁰ Emellertid finnes i realiteten inte några sanktioner i det fall landet ej uppfyller sina åtaganden, även om ett land anpassar sin lagstiftning för att kunna uppnå

¹⁹ SOU 1997:116, s. 51.

²⁰ Naturvårdsverket, ABC om internationella konventioner, 2005-10-31.

konventionens syften och målsättningar. Staten kan dock rekommenderas att vidtaga ytterligare åtgärder i syfte att åstadkomma bättre överensstämmelse mellan nationell lagstiftning och konventionsbestämmelserna.²¹ Det står således varje part att fritt lämna avtalet om, och närhelst, landet så önskar.

3.2 Bakgrund till Barnkonventionen

Den polska regeringen var den ursprungliga initiativtagaren till Barnkonventionen, då de 1978 föreslog en särskild konvention för barns rättigheter. Många länder var dock skeptiska till förslaget, då de ansåg att barns rättigheter redan innefattades i regleringar om de mänskliga rättigheterna. Det ansågs även att förslaget, som i stora drag byggde på deklarationen från 1959, var bristfälligt. På uppdrag av Kommissionen för de mänskliga rättigheterna tillsattes således en arbetsgrupp, som under ett decennium (1979-1989) arbetade med att utveckla och förbättra konventionen. Flera stater, men även frivilligorganisationer, samverkade för att åstadkomma en konvention med långtgående skydd för barns rättigheter. Som förarbeten till konventionen betraktas *travaux préparatoires*, vilka utgör dokumentation av arbetsgruppens sammanträden och som återfinns i FN:s centrum för mänskliga rättigheter. Rädda Barnen har sammanställt *Legislative history on the Convention on the Rights of the Child*, som även det räknas till förarbetena.²²

FN:s generalförsamling antog den 20 november 1989 Barnkonventionen. Ingen stat motsatte sig antagandet, varför ingen omröstning krävdes. Den 26 januari 1990 blev konventionen öppen för undertecknande, varpå så många som 62 länder signerade konventionen redan samma dag.²³ Det är sedan parlamentet, med den lagstiftande makten, som beslutar om konventionen skall ratificeras. Detta bedöms utefter hur väl de nationella lagarna stämmer överens med konventionsreglerna.²⁴ Barnkonventionen trädde därefter i kraft den 2 september 1990. Den hade då ratificerats av 20 länder.²⁵ I slutet av 1990-talet hade så många som 191 stater ratificerat konventionen; enbart Somalia och USA stod utanför. Orsaken till den stora uppslutningen anses vara den mediala uppmärksamheten kring barns levnadsförhållanden i länder med bland annat krig och fattigdom. En annan anledning är troligtvis världstoppmötet i

²¹ H. Strömberg & G. Melander, *Folkrätt*, 2003, s. 122.

²² SOU 1997:116, s. 52.

²³ *Ibid.*

²⁴ B. Rubenson, *Barnets rättigheter i svenskt utvecklingssamarbete*, 1999, s. 15, 2005-09-13.

²⁵ SOU 1997:116, s. 52.

New York i september 1990, där stater uppmanades att godkänna konventionen. Även UNICEF försökte under denna period uppmantra regeringar att anta konventionen.²⁶

3.3 Barnets rättigheter före Barnkonventionen

År 1924 antog Nationernas förbund Genève-deklarationen, innehållande fem huvudprinciper beträffande barns rättigheter. Därefter, som nämnts ovan, antog FN:s generalförsamling år 1959 en deklaration avseende barns rättigheter. I den senare deklarationen utvidgades principerna till tio, men hade ändå ingen omfattande genomslagskraft då deklarationer av sin natur inte är juridiskt bindande för de stater som antar dem. Det återfanns dock juridiskt bindande skydd för barn även innan Barnkonventionens tillkomst; då i form av konventionerna för de mänskliga rättigheterna, som omfattade vuxna såväl som barn. Några av artiklarna var dessutom särskilt utformade för barn; som till exempel förbud mot dödsstraff för minderåriga, skydd mot utnyttjande av barn samt rätten till utbildning.²⁷

3.4 Barnkonventionens begränsning

I Barnkonventionens första artikel definieras barn som ”varje människa under 18 år, om inte barnet blivit myndigt tidigare enligt den lag som gäller för barnet”. Det diskuterades om det inte skulle räcka att sätta gränsen vid myndighetsåldern. Denna varierar dock mellan konventionsstaterna, varför det ansågs befogat att poängtera att barn under 18 år bör tillförsäkras de rättigheter och det skydd som konventionen förespråkar. I tidigare deklarationer om barns rättigheter, från 1924 och 1959, fanns ingen uttrycklig definition om vilka individer som omfattades; men i 1959 års deklaration fastställs att ”barnet, på grund av dess fysiska och psykiska omognad behöver speciellt skydd och omsorg, inkluderande lämpligt lagligt skydd, såväl före som efter födseln”.²⁸

Den fastställda åldersgränsen på 18 år skall i vissa fall betraktas som något diffus medan den i andra avseenden måste följas. Det anses vara naturligt att skyddsregleringen är av större betydelse för yngre barn, att skyddet stegvis avtar i samband med barnens ökade ansvar.

²⁶ T. Hammarberg, Mänskliga rättigheter: Konventionen om barnets rättigheter, 2003, s. 7.

²⁷ SOU 1997:116, s. 53.

²⁸ Ibid, s. 61.

Regleringar beträffande fängelsestraff, sexuell exploatering och utnyttjande som arbetskraft skall dock gälla ända fram till dess att barnet fyllt 18 år. Det bör även tilläggas att de länder som har ett mer långtgående skydd för barns rättigheter än det som konventionen förespråkar, inte skall förändra den aktuella lagstiftningen, konventionsreglerna skall endast ses som ett minimikrav.²⁹

Beträffande den nedre åldersgränsen valdes ett mer diffust förhållningssätt vid utformandet av konventionen. Arbetsgruppen bestämde sig dessutom för att inte ta ställning i frågor rörande till exempel abort, då det skulle kunna hämma vissa länder att ansluta sig till konventionen. Problematiken om barn skulle omfattas av konventionen redan på fosterstadiet, lämnades därigenom över på varje enskild stat att avgöra.³⁰

3.5 Barnkonventionens principer och innehåll

Barnkonventionen inleds med preambeln, innehållande 13 paragrafer, efterföljande av 54 artiklar. Konventionen delas in i tre delar varav den första avser *materiella frågor*, den andra *övervakningssystemet* och den tredje *slutbestämmelser*. Artiklarna rörande de materiella frågorna syftar till barns rätt att få sina grundläggande behov och rättigheter tillfredsställda. Barnkonventionen omfattar skydd av alla olika typer av mänskliga rättigheter. Det gör den unik, då övriga konventioner rörande mänskliga rättigheter behandlar olika specifika områden, såsom till exempel medborgerliga och politiska rättigheter eller ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Vidare är Barnkonventionen ensam om att innefatta skydd mot övergrepp och utnyttjande. Preambeln tydliggör de principer om mänskliga rättigheter som FN:s övriga konventioner och deklARATIONER förespråkar. Här fastställs dessutom barns särskilda behov av vård och skydd på grund av deras sårbara ställning. Det skall primärt tillgodoses av föräldrarna, men även samhället har ett skyddsansvar. Det internationella samarbetet betonas, då det är ett sätt att stärka och säkra alla barns rättigheter.³¹

De *medborgerliga och politiska rättigheterna* tillförsäkras bland annat genom rätten till registrering vid födseln, namn och nationalitet (artikel 7 och 8), åsiktsfrihet (artikel 12), yttrande- och informationsfrihet (artikel 13) och skydd för privat- och familjelivet (artikel 16).

²⁹ SOU 1997:116, s. 61f.

³⁰ Ibid, s. 62.

³¹ Ibid, s. 53f.

Andra typer av medborgerliga rättigheter som konventionen behandlar är exempelvis regleringar om frihetsberövande (artikel 37) och rätten till asyl (artikel 22). De *ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna* är ämnade att tillgodoses genom till exempel rätten till hälso- och sjukvård (artikel 24), skälig levnadsstandard (artikel 27) och utbildning (artikel 28). Utöver dessa två rättighetsgrupper innehåller även Barnkonventionen, som tidigare nämnts, skydd mot övergrepp och utnyttjande. Denna typ av regleringar omfattar bland annat skydd mot sexuella övergrepp (artikel 19), skydd mot ekonomiskt utnyttjande (artikel 32) och skydd i väpnade konflikter (artikel 38). Dessa två kategorier av rättigheter är olika av sin natur. De *medborgerliga och politiska rättigheterna* skall följas av alla stater som ratificerat konventionen och får inte under några omständigheter åsidosättas, medan de *ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna* snarare bör ses som en målsättning där även hänsyn tas till landets utvecklingsnivå.³²

Kommittén för barns rättigheter har genom en analys av konventionen utkristalliserat fyra grundläggande principer, vilka återfinns i artiklarna 2,3, 6 och 12. Dessa artiklar skall inte ses som viktigare än de andra i konventionen, tanken är att alla artiklar skall bilda en helhet. De definierade grundprinciperna är i stället till för att underlätta konventionsstaternas arbete med att genomföra konventionsmålen. I maj 2002, på FN:s specialsession om barn, fastställdes att dessa fyra principer skulle utgöra grunden för arbetet med barn. Den första principen är *förbud mot diskriminering* (artikel 2) och syftar till jämställdhet och alla barns lika värde. Barnet skall skyddas mot all form av diskriminering och bestraffning med anledning av barnets eller dess föräldrars ”ras, hudfärg, kön, språk, religion, politiska eller annan åskådning, nationella, etniska eller sociala ursprung, egendom, handikapp, börd eller ställning i övrigt”³³. Jämställdhetsfrågan är på många håll fortfarande ett utbrett problem, exempelvis i vissa länder där flickor inte har samma rätt till skolgång som pojkarna, eller i Sydafrika där skolor med svarta barn ges betydligt mindre resurser än de med vita elever. Den andra grundregeln är *principen om barnets bästa* (artikel 3), innebärande att barnets bästa alltid skall komma i främsta rummet. Detta anses vara en grundläggande princip på grund av barns särskilda behov av stöd och skydd, att deras angelägenheter ofta förbises när olika intressen står i strid med varandra i samhället. *Rätten till liv* (artikel 6) utgör den tredje principen. Artikeln hänvisar dels till förbud mot dödsstraff av minderåriga (artikel 37), men ses även i en vidare bemärkelse genom att betona rätten till överlevnad samt rätten till utveckling. Den

³² SOU 1997:116, s. 54f.

³³ Barnkonventionen, artikel 2.

fjärde och sista principen åsyftar *rätten att uttrycka sina åsikter* (artikel 12) i frågor som rör barnet själv. Här betonas att barnets åsikter skall respekteras samt att de skall tillskrivas betydelse utefter ålder och mognad hos barnet ifråga. Det väsentliga är att barnet skall ha en viss grad av inflytande och deltagande.³⁴

3.6 Arbetsrättsliga regleringar i Barnkonventionen

Som nämnts i föregående avsnitt, innehåller Barnkonventionen, förutom de traditionella *medborgerliga och politiska rättigheterna* och de *ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna*, även ett särskilt typ skydd mot övergrepp och utnyttjande. Till denna sistnämnda kategori hör artikel 32, om skydd mot ekonomiskt utnyttjande:

Artikel 32: Skydd mot ekonomiskt utnyttjande

1. Konventionsstaterna erkänner barnets rätt till skydd mot ekonomiskt utnyttjande och mot att utföra arbete som kan vara skadligt eller hindra barnets utbildning eller äventyra barnets hälsa eller fysiska, psykiska, andliga, moraliska eller sociala utveckling.

2. Konventionsstaterna skall vidta lagstiftningsadministrativa och sociala åtgärder samt åtgärder i upplysningssyfte för att säkerställa genomförandet av denna artikel. För detta ändamål och med beaktande av tillämpliga bestämmelser i andra internationella instrument skall konventionsstaterna särskilt

(a) fastställa en miniålder eller miniåldrar som minderåriga skall ha uppnått för tillträde till arbete;

(b) föreskriva en lämplig reglering av arbetstid och arbetsvillkor;

³⁴ T. Hammarberg, *Mänskliga rättigheter: Konventionen om barnets rättigheter*, 2003, s. 11ff.

*(c) föreskriva lämpliga straff eller andra påföljder i syfte att säkerställa ett effektivt genomförande av denna artikel.*³⁵

Artikel 32 i Barnkonventionen härstammar från FN:s internationella konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter från 1966. Artikeln hade då följande lydelse; ”Barn och ungdom skall skyddas mot att utnyttjas i ekonomiskt och socialt avseende. Det skall vara straffbart att använda dem i arbete, som äventyrar deras moral eller hälsa, sätter deras liv i fara eller kan hindra deras normala utveckling. Staterna skall även fastställa de åldersgränser, under vilka anställningen av barn i avlönat arbete skall vara förbjudet och straffbart i lag.”³⁶.

I föregående kapitel beskrevs att artiklarna i Barnkonventionen inte kan läsas var för sig, utan att de alla hör ihop och i slutändan bildar en helhet. Detta faktum gäller även artikel 32, där artikel 28 om rätt till utbildning, artikel 24 om rätt till hälsa, artikel 31 om rätt till fritid och artikel 6 om rätt till utveckling, också skall tas i beaktning. Grundprincipen i artikel 3 om barnets bästa är givetvis också av betydelse vid tolkningen av artikel 32. Barnarbete eller ekonomiskt utnyttjande får således inte inverka på barnens rätt till utbildning, hälsa, fritid eller utveckling. Artikeln om ekonomiskt utnyttjande hör, liksom de *medborgerliga och politiska rättigheterna*, till den kategori av artiklar som av konventionsstaterna ovillkorligen måste efterföljas; staterna måste göra sitt yttersta för att förhindra alla former av skadligt barnarbete.³⁷

Barnkonventionen förespråkar alltså inte ett förbud mot alla typer av barnarbete, enbart det som är skadligt i ovan nämnda avseenden. Utgångspunkten är att barn, i stället för att arbeta, skall ha möjlighet att genomgå en utbildning. Artikeln tar upp aspekten med minimiåldrar för arbete, dessa definieras dock ej. Kommittén valde i stället att hänvisa till 1978 års ILO-konvention 138 om minimiåldrar. Konventionen reglerar minimiålder för arbete utefter typ av arbete och arbetsdagens längd, men grundregeln är att obligatorisk skolgång skall vara fullgjord.³⁸ Enligt ILO-konventionen 138 anses barn vid 13 (12³⁹) års ålder kunna utföra

³⁵ Barnkonventionen, artikel 32.

³⁶ FN:s internationella konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (1966), artikel 10.

³⁷ SOU 1997:116, s. 416.

³⁸ Ibid, s. 417.

³⁹ Undantag för stater med outvecklad ekonomisk och utbildningsmässig standard. Bestämmelsen är tillfällig och tanken är att även dessa stater efter en övergångsperiod skall använda sig av huvudregeln.

lättare arbete under en begränsad tid; annars gäller en åldersgräns på 15 (14⁴⁰) år, för sådant arbete som inte i andra internationella konventioner regleras till 18 år. Regleringarna förespråkar således att arbetsuppgifternas svårighetsgrad skall anpassas utefter barnets ålder och mognad. ILO-konventionen har ratificerats av ungefär 85⁴¹ stater och betonar, liksom Barnkonventionen, vikten av att skapa en debatt inom staten för att åstadkomma nödvändiga förändringar.⁴²

3.7 Kontroll av Barnkonventionens efterlevnad

Som nämnts ovan, omfattar konventionens andra del *övervakningssystem*, det vill säga bestämmelser om konventionens förverkligande. För att kontrollera konventionens efterlevnad tillsattes en särskild kommitté för barns rättigheter, bestående av tio personer. Dessa skall vara experter inom området och skall väljas bland medborgarna i konventionsstaterna. Även om de utvalda personerna inte utsetts för att företräda en viss konventionsstat förespråkas i artikel 43.2 ändå en rättvis geografisk fördelning av de viktigaste rättssystemen. Varje konventionsstat skall kontinuerligt avge rapporter till kommittén om vilka åtgärder som vidtagits. Den första rapporten, *Initial report*, skall lämnas inom två år efter anslutningen till konventionen, och därefter var femte år. Rapporten granskas sedan av kommittén, som även kan begära ytterligare information från landet ifråga om det anses nödvändigt. FN:s barnfond (UNICEF) samt andra FN-organ har rätt att granska rapporterna, och ibland inbjuds även frivilligorganisationer för att komma med förslag till kommittén; detta för att ytterligare främja konventionens genomförande.⁴³

Kommittén utfärdar så kallade *general guidelines* till konventionsländerna, för att på så sätt underlätta och strukturera upp rapporteringen. Här anges inte bara utformningen av rapporten, utan även viktiga frågor som kommittén förväntar sig få besvarade. Efter att rapporten inkommit till kommittén granskas den. Därefter inbjuds representanter från ifrågavarande lands regering till en session, där aktuella frågeställningar, *List of issues*, diskuteras. Regeringsrepresentanterna bifogas dessa frågeställningar i samband med inbjudan, för att på så sätt möjliggöra förberedelser i ämnet. Sammankomsten inleds med att

⁴⁰ Undantag för stater med outvecklad ekonomisk och utbildningsmässig standard. Bestämmelsen är tillfällig och tanken är att även dessa stater efter en övergångsperiod skall använda sig av huvudregeln.

⁴¹ Rädda Barnen, Informationsmaterial, Barn och barnarbete, 2005-09-20.

⁴² B. Rubenson, Barnets rättigheter i svenskt utvecklingssamarbete, 1999, s. 55f, 2005-09-13.

⁴³ SOU 1997:116, s. 57.

regeringsrepresentanterna bemöter det som tagits upp i *List of issues*. Därefter förs en diskussion parterna emellan, varpå kommittén avslutar med att sammanfatta sina slutsatser, i den så kallade *Concluding observations*. Syftet är sedan att dessa *Concluding observations* skall ges medial uppmärksamhet i det ifrågavarande landet, för att på så sätt skapa en debatt om hur landet på bästa sätt skall kunna förbättra barns levnadsförhållanden. Kommittén för barnets rättigheter har blivit den högsta instans att tolka Barnkonventionen. Kommittén har inte skapat något allmänt dokument om hur konventionen skall tolkas, men kommitténs *Concluding observations* anses vara vägledande.⁴⁴

Att Barnkonventionen och kommitténs arbete verkligen har gett resultat har visats i en mängd avseenden. I vissa länder har lagar omarbetats för att bättre anpassas efter konventionen, i andra stater har barnombud eller barnombudsmän tillsatts. På vissa håll har nya barnrättsorganisationer bildats samtidigt som många biståndsorganisationer även införlivat barnrättsaspekten i sitt arbete.⁴⁵

⁴⁴ SOU 1997:116, s. 58f.

⁴⁵ T. Hammarberg, *Mänskliga rättigheter: Konventionen om barnets rättigheter*, 2003, s. 10.

4 Pakistan

Pakistan är ett land som med sina nästan 150 miljoner invånare tillhör ett av världens folkrikaste länder. Indelat i fyra olika provinser utgör dessa tillsammans en yta nästintill dubbelt så stor som Sverige.⁴⁶ Nedan följer redogörelser av landets historia, politik, ekonomi, sociala förhållanden samt arbetsmarknadsförhållanden.

4.1 Historia och politik

Pakistan utgjorde från 1858 en del av den brittiska kronkolonin och bildades i samband med delningen av Brittiska Indien i mitten av 1900-talet till den hinduomnerade förbundsrepubliken Indien respektive muslimska republiken Pakistan. Efter andra världskriget försvagades kolonialmakten Storbritannien och började tappa greppet om Indien. Den brittiska imperialismen backade därför upp skapandet av en separat muslimsk stat, Pakistan, för att behålla greppet om halvkontinenten när det muslimska förbundet på 1940-talet krävde självständighet för de dominerande muslimska delarna. Drivande bakom separationen var Muslim League under ledning av Jinnah där den sistnämnde blev statens förste president. Kolonialmakten såg därmed till att genom en uppdelning av landet försvaga Indien.⁴⁷

Pakistan utropades som självständig stat den 14 augusti 1947 och blev i sin tur uppdelat i Väst- och Östpakistan, två helt skilda länder som därtill åtskildes av 160 mil indiskt territorium. Motsättningarna mellan Pakistans östra och västra del utmynnade år 1971 i ett blodigt inbördeskrig. När indiska trupper gick in i Pakistan i december samma år tvingades Västpakistan att kapitulera. Östpakistan bröt sig loss och blev den självständiga staten Bangladesh. Den nybildade staten Pakistan hamnade enligt beräkningen efter självständigheten i direkt beroendeställning gentemot Storbritannien och USA för att kunna låna pengar och därmed förmå bygga försvar mot Indien. Resultatet blev bland annat att 80%

⁴⁶ P. Daleke (red.), Pakistan - länder i fickformat, 2003, s. 3f.

⁴⁷ I. Khan, Föredrag BLLF, 2005-09-15.

av landets budget idag går åt till att betala tillbaka skulder och fortsätta att utrusta militären med moderna vapen. Endast 2 % av landets budget går i nuläget till utbildning och hälsa.⁴⁸

Pakistans historia har sedan självständigheten präglats av det spända förhållandet till Indien, problem som till stor del haft sin grund i den olösta konflikten om Kashmir. Efter vapenstilleståndet 1948 hamnade cirka en tredjedel av Kashmir under pakistansk kontroll, resterande del av området kom att tillhöra Indien. Gränslinjen har sedan dess i praktiken fungerat som nationsgräns om än med smärre förändringar.⁴⁹ Den nya staten hade vidare ingen industri, huvudstad, administration eller organiserat försvar och dess produktion av bomull och jute låg oåtkomliga i Indien. Under stark påverkan av byråkratin och militären utvecklades Pakistan på 1950-talet mot ett auktoritärt styre med täta regeringsskiften och en splittring av det muslimska förbundet som efterverkan. Till följd av en militärkupp i oktober 1958 utropade överbefälhavaren Ayub Khan sig till president. Resultatet blev bland annat att de politiska partierna förbjöds och parlamentet upplöstes. Den ekonomiska tillväxten ökade men snedfördelades kraftigt och kom endast ett fåtal till godo, vilket resulterade i missnöje bland befolkningen och de sociala klyftorna växte.⁵⁰

Pakistans politiska utveckling liknar i mångt och mycket utvecklingen i andra stater i tredje världen; efter den eufori som självständigheten medförde följde militärdiktatur. Under långa perioder har Pakistan blivit styrt av militären och de folkvalda regeringarna har varit svaga. General Musharraf genomförde i oktober 1999 Pakistans tredje militärkupp. Parlamentet stängdes, premiärministern och de flesta regeringsmedlemmarna fängslades och undantagstillstånd utlystes.⁵¹ General Musharraf behöll ett avgörande inflytande över landets politik och utnämnde sig i juni 2001 till president. I oktober 2002 följde allmänna val efter tre år av militärt styre. Folkvalda, icke-militära politiker tog över den formella makten och landet återgick till en folkvald regering och premiärminister. I samband med att parlamentet i slutet av december 2003 godkände grundlagsändringar som bland annat i efterhand legitimerade militärkuppen 1999 bekräftades det självutnämnda presidentskapet.⁵²

⁴⁸ I. Khan, Föredrag BLLF, 2005-09-15.

⁴⁹ P. Daleke (red.), Pakistan - länder i fickformat, 2003, s. 14.

⁵⁰ Ibid, s. 12ff.

⁵¹ Ibid, s. 18.

⁵² Ibid, s. 18.

Pakistan är formellt en islamisk republik. Trots att de religiösa partierna ej innehaft några större framgångar i allmänna val har deras inflytande över den förda politiken varit betydande. President Musharraf styr idag landet mot en än mer moderat och upplyst islamisk republik och en vidare utveckling av Pakistan, vilket hittills bland annat resulterat i en tilltagande islamisering av samhälle.⁵³

4.2 Ekonomi och sociala förhållanden

De sociala orättvisorna i Pakistan hör till de största i världen. Trots att landet under senare tid haft en växande ekonomisk utveckling lever nästan en tredjedel av invånarna under den officiella fattigdomsgränsen, 40 % av barnen under 14 år är undernärda och vart tionde barn dör före ett års ålder. Det viktigaste sociala skyddsnätet finns inom den egna storfamiljen.⁵⁴

Pakistans ekonomiska utveckling har genom tiderna varit svag, ett resultat som bland annat har sitt ursprung i stora militära utgifter samt krig i kombination med ineffektiv skattedrivning.⁵⁵ Ett ständigt budgetunderskott har oavbrutet legat landet till last och avbetalningen på statskulden slukar enorma summor varje år.⁵⁶

Den islamiska republiken Pakistan hade vid sin självständighetsförklaring huvudsakligen ingen industri då staten fram till 1947 endast verkat som en källa för råmaterial åt övriga Indien.⁵⁷ Pakistans ekonomi är vidare kraftigt beroende av sitt jordbruk som sysselsätter approximativt en tredjedel av landets befolkning och svarar därutöver för en tredjedel av landets bruttonationalprodukt (BNP).⁵⁸

Under 1950- och 1960-talen skedde en snabb tillväxt med hjälp av amerikanskt bistånd och militär kontroll. Inkomsterna blev dock markant snedfördelade då endast ett fåtal ledande företagarfamiljer kunde nyttja situationen och de sociala orättvisorna växte. På mitten av 1970-talet skedde en minskning av de privata investeringarna då banker och storindustrier

⁵³ Utrikesdepartementet, Pakistan, 2005-09-04.

⁵⁴ I. Khan, Föredrag BLLF, 2005-09-15.

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ P. Daleke (red.), Pakistan - länder i fickformat, 2003, s. 25.

⁵⁷ J. King, B. Mayhew & D. Vincent, Pakistan, 1998, s. 38.

⁵⁸ I. Shaw, Collins Illustrated Guide to Pakistan, 1989, s. 32.

nationaliserades men i stället hämmades den offentliga verksamheten av den statliga byråkratin som vuxit sig stor under militäråren.⁵⁹

1998 följde ytterligare ekonomiska bakslag för ekonomin efter sanktioner från USA och starka fördömanden från världssamfundet då Pakistan svarade på Indiens första provsprängningar av kärnladdningar. I stället för att vara i närheten av att avbryta sin återbetalning på sin utlandsskuld fick landet låna mer pengar. Under 2001 började Pakistan slutligen att mer aktivt ta ut skatter samtidigt som man satte in hårdare avgifter på elektricitet och vatten. Budgetåret 2001-02 var det första året då landet gick de flesta av IMF:s, den Internationella Valutafondens, krav till mötes. Trots ett ökat missnöje bland befolkningen resulterade åtgärderna i ett ökat förtroende bland utländska investerare och landet fick för första gången upp valutareserven till en trygg nivå och statsskulden kunde minskas.⁶⁰

En förklaring till varför Pakistan idag har svårt med exporten är det begränsade utbudet av konkurrenskraftiga varor. Bomullsprodukter står idag för omkring 60 % av exportinkomsterna och bomullens känslighet för påverkan av parasiter och väder gör det riskabelt att vara så pass beroende av en enda råvara.⁶¹

Trots att Pakistan under de senaste åren börjat utveckla en stabilare ekonomi lider landet alltjämt av ett stadigvarande underskott i handels- och betalningsbalansen, något som delvis har täckts av pengar som skickas hem från pakistanska arbetare utomlands samt av bistånd och krediter.⁶² Traditionella ekonomiska och sociala strukturer kvarstår i hög grad i många områden på landsbygden. I städerna har dock en modern industri- och affärsverksamhet börjat utvecklas. Militären, feodala och klanherrar har tagit järngrepp över landets resurser och använder det för sin egen vinning, någon vilja att dela med sig till övrig befolkning finns inte.⁶³ Industrialisterna och de härskande storgodsägarna har dessutom till stor del gjort sig skattebefriade vilket har bidragit till en bristande möjlighet från statens sida att inkassera skatter från landets befolkning. År 2002 gick mer än en fjärdedel av exportinkomsterna till att betala av den väldiga utlandsskulden på 33 miljarder dollar, vilket motsvarar mer än halva BNP. Täta regeringsskiftet och våldsamma demonstrationer i kombination med krigsmaktens

⁵⁹ P. Daleke (red.), Pakistan - länder i fickformat, 2003, s. 25ff.

⁶⁰ Plan Sverige, Pakistan, 2005-09-03.

⁶¹ P. Daleke (red.), Pakistan - länder i fickformat, 2003, s. 30.

⁶² Ibid, s. 26.

⁶³ B-M. Klang, Föredrag BLLF, 2005-09-15.

stora anslag har därutöver bromsat landets ekonomiska utveckling och till följd av den politiska instabiliteten har Pakistan även tappat utländska investerare som i sin tur inneburit stora ekonomiska bakslag för landets ekonomi.⁶⁴

4.3 Arbetsmarknadsförhållanden

Arbetslösheten i Pakistan är mycket hög. Landet har dessutom en arbetsmarknad som är segregerad mellan könen, då enbart 10 % av kvinnorna innehar ett arbete utanför hemmet.⁶⁵ En annan anledning till den höga arbetslösheten är barnarbetet; vuxna kräver högre löner varför arbetsgivarna föredrar den billigare arbetskraften som barnarbetare erbjuder. I många familjer är till och med barnens inkomst det enda bidraget till familjeekonomin.⁶⁶

Det finns även fackföreningar, som uppges organisera omkring en miljon medlemmar. Fackföreningarnas inflytande är dock begränsat; på vissa delar av arbetsmarknaden tillåts inte medlemmarna löneförhandla kollektivt. Även strejkrätten är begränsad då strejker ofta förbjuds eftersom de anses vara samhällsfarliga. Arbetsgivare föredrar i stället att bilda fackföreningar inom företaget, för att på så sett undkomma de ”riktiga” fackföreningarna.⁶⁷

Mellan självständigheten och början av 1990-talet växte Pakistans arbetsstyrka kraftigt till följd av bland annat landets snabba befolkningsökning. De data som finns att tillgå beträffande ämnet är dock ej tillförlitliga och följaktligen endast estimerade siffror. Dessa siffror visade 1993 på att endast 25 % av landets arbetstagare innehade avlönade arbeten, varpå utlandsanställningar till stor del kompenserar Pakistans ineffektiva arbetsmarknad. En ökande del av landets befolkning har sedan mitten av 1970-talet tagit anställning utomlands där lönerna är högre; detta för att kunna försörja familjen i hemlandet. Denna arbetsstyrka uppskattades 1994 uppgå till fyra miljoner och innefattar såväl utbildade som högutbildade arbetstagare. Pengarna som sänds hem står idag för cirka 5 % av landets BNP.⁶⁸

⁶⁴ S. Yilmaz, Fakta om: Pakistan, 2005-09-04.

⁶⁵ P. Daleke (red.), Pakistan - länder i fickformat, 2003, s. 31.

⁶⁶ Socialisten, I kamp för en bättre värld, 2005-09-23.

⁶⁷ P. Daleke (red.), Pakistan - länder i fickformat, 2003, s. 31.

⁶⁸ Library of Congress Country Studies, Pakistan, 2005-10-31.

5 Barnarbete och dess regleringar i

Pakistan

Barnes rätt att skyddas från sådant som kan skada deras fysiska eller psykiska hälsa har fastslagits vid ett flertal gånger, bland annat i FN:s Barnkonvention. FN lade då ansvaret hos sina medlemsländer att införa sådana lagstiftningar att barnens rätt kan tryggas. I kapitlet nedan beskrivs dessa aspekter med utgångspunkt i Pakistan. Förutom allmän fakta om barnarbetets utbredning i landet redogörs även för Barnkonventionens utveckling samt landets nationella lagar angående ämnet.

5.1 Barnarbete i Pakistan

Barnarbete är vanligt i Pakistan, där fattigdomen är vida utbredd, den sociala tryggheten låg och arbetsgivarnas makt total. Trots att Pakistan har ratificerat FN:s Barnkonvention och tillika var initiativtagare till barntoppmötet år 1990, har landet ej lyckats uppnå de mål man satte där för år 2000. I ett land där drygt 40 % av dess totala befolkning på nära 150 miljoner invånare är under 18 år hör barnarbete till vardagen.⁶⁹

Enligt ILO arbetar sammanlagt 3,6 miljoner barn i åldrarna 4-15 år, varav cirka 2,5 miljoner är sysselsatta i tvångsarbete. Tvångsarbetet utgörs ofta av skuldslaveri, innebärande att barnen arbetar för att försöka bli av med skulder till sin arbetsgivare. I praktiken sker dock oftast ingen minskning av skulderna, snarare tvärtom, och barnen blir ofta fast i ett livslångt skuldarbete.⁷⁰ Ett uppmärksammat fall angående detta är den före detta barnarbetaren Iqbal Mashi som redan som fyraåring började jobba som skuldslav i en mattfabrik. Skulden var hans föräldrars, som sålde sin son till fabriksägaren för att betala av lånet. Iqbal tvingades arbeta fastkedjad vid sin vävstol tolv timmar om dagen, och blev ofta både fysiskt och verbalt misshandlad. Undernäring och det monotona arbetet resulterade i att Iqbal, under de sex år arbetet pågick, slutade växa. År 1992 rymde Iqbal, tillsammans med några andra arbetare från

⁶⁹ Regeringskansliet, Utrikesdepartementet. Mänskliga rättigheter i Pakistan 2004, 2005-09-02.

⁷⁰ M. Wingborg, Pakistan, 2005-09-22.

mattfabriken, iväg från arbetet för att kunna delta i firandet av en frihetsdag som anordnades av en organisation som arbetade med att avskaffa barnslaveri. Detta ledde till att Iqbal frigjordes från slaveriet, och blev samtidigt en ikon för kampen mot barnarbete. Han kritiserade öppet barnarbetets förekomst och skrämde upp många arbetsgivare som använde sig av barn som arbetskraft. Två år efter frigörandet åkte Iqbal till USA för att ta emot en utmärkelse för sitt arbete med de mänskliga rättigheterna. När han sedan återvände till Pakistan mördades han, av en man som var lejd av den före detta arbetsgivaren. Iqbal är, trots sin död, fortfarande en mycket stark och viktig förebild för människor som försöker motverka barnarbetets och barnslaveriets förekomst.⁷¹

Levnadsvillkoren i Pakistan är idag så svåra att inte ens de mest aktiva människorättsaktivister anser att barnarbetet skall totalförbjudas då varje inkomst är nödvändig för familjernas existens. Målen är i stället att få barnen till att gå i skolan samt att få bort de mest farliga och tunga arbetena.⁷² Fattigdom i kombination med låg social trygget skapar stor makt åt arbetsgivare som utan samvetsbetänkligheter kan utnyttja barnens livssituation. FN:s barnfond UNICEF beräknar att över tio miljoner pakistanska barn idag tvingas bidra till familjens försörjning.⁷³

Barnarbetet i Pakistan förekommer främst inom jordbruket, mattillverkning och gruvindustrin men även inom militärmakten. Rekryteringsåldern till de väpnade styrkorna är 18 år men barn tillåts ändå gå i särskilda militärstyrkor redan från tolv års ålder, något som är tänkt att syfta till bland annat framtida anställning. Enskilda organisationers arbete i kombination med internationella påtryckningar samt ILO:s program har lett till olika åtgärder för att förbättra situationen för arbetande barn. Staten har bland annat etablerat rehabiliteringscentra för barnarbetare med stöd av ILO och flera enskilda organisationer har börjat driva skolor i anslutning till arbetsplatserna. Vidare har den pågående debatten om barnarbete medfört negativ publicitet och risk för bojkotter i landet, något som börjat väcka medvetenhet och kunskap hos fabriksägare om de negativa och skadliga effekterna för barnarbetare. Kritik har dock framförts vid flertalet tillfällen att det endast är de industrier som exporterar till väst som bistås i barnarbetsfrågan. Förbättringarna går dock långsamt och faktumet kvarstår att

⁷¹ Runic, Barnarbete, 2005-09-22.

⁷² P. Daleke (red.), Pakistan - länder i fickformat, 2003, s. 31.

⁷³ S. Yilmaz, Fakta om: Pakistan, 2005-09-04.

miljontals barn dagligen arbetar 14 timmar under ohälsosamma förhållanden, många mer eller mindre som slavar, ofta för att kunna betala tillbaka familjens skulder.⁷⁴

Biståndsorganisationer samt pakistanska organisationer arbetar aktivt för att uppmärksamma och motverka de risker som barnen utsätts för. Vidare ställs även krav från Pakistans regering att genom samarbete med bland annat det humanitära biståndet finna metoder för stöd till institutioner, organisationer och befolkningens, däribland barnens, egna initiativ för att stärka förmågan och möjligheterna till att förbättra barns levnadssituation.⁷⁵

5.2 Barnkonventionen i Pakistan

Pakistan erhöll medlemskap i FN den 30 september 1947. I september 1990 undertecknades Barnkonventionen, varefter den ratificerades den 12 december samma år. Som nämnts tidigare, är alla konventionsstater skyldiga att avge rapporter angående införlivandet av konventionen till kommittén för barns rättigheter. Den första rapporten skall utfärdas inom två år efter anslutningen till konventionen, därefter skall rapporteringen ske vart femte år. Pakistans *Initial report* inkom i maj 1993 och nästa rapport ankom inte förrän ungefär tio år senare. Att rapporterna inkommer långt efter utsatt tid är dock ingen ovanlighet.⁷⁶

Pakistans *Initial report* avlämnades den 28 maj 1993. I rapporten beskrivs barnarbetet som en konsekvens av fattigdomen; barnens inkomst är nödvändig för familjerna trots att lönerna ofta är oacceptabelt låga. Barnarbetets förekomst är större på landsbygden, dels för att fattigdomen är mer utbredd där, dels för att jordbruket utgör många arbetstillfällen, varför även barnen måste hjälpa till. Pakistans regering medger i rapporten att barnarbete inte får förekomma under de omständigheter som det gör, och att lagstiftning därav måste kompletteras eller ändras omgående. Det förespråkas ett samarbete mellan regeringen och frivilligorganisationer för att motverka att barn utnyttjas som arbetskraft. Regeringen anser att de arbeten där barnen är anställda och får lön, och alltså inte de arbeten som utförs inom familjen, skall motarbetas. Framförallt skall åtgärder vidtagas mot tvångsarbete. För att uppnå detta krävs ett samarbete från högsta politiska instans ända ner till familjenivå för att hjälpa barnen och tillgodose deras behov. Syftet är att säkerställa att barns rättigheter efterföljs, och det skall förverkligas genom

⁷⁴ Regeringskansliet, Utrikesdepartementet. Mänskliga rättigheter i Pakistan 2004, 2005-09-02.

⁷⁵ S. Yilmaz, Fakta om: Pakistan, 2005-09-04.

⁷⁶ A. Gunnarsson, FN-förbundet, intervju via e-post, 2005-09-23.

att bland annat bilda informationscenter samt träningscenter för personal som arbetar med barn. Vidare menar den pakistanska regeringen att en granskning och eventuell omprövning av befintliga lagar på området skall genomföras, vilken skall vara avslutad före år 1993. Regeringen är dessutom medveten om att nationell lagstiftning, som förbjuder barn under 15 år att arbeta och som tillåter barn mellan 15 och 18 år att arbeta endast under särskilda omständigheter, inte efterföljs. Detta är en konsekvens av den ekonomiska situationen i landet, men 176 center har bildats för att motverka barnarbetet och i stället ge dessa arbetande barn möjlighet till utbildning och hälsovård. En annan åtgärd som är vidtagen är att barnarbetet har uppmärksammats i media, för att på så vis göra en större del av befolkningen observant på problemen som barnarbetet medför och innebär.⁷⁷

Den 22 november 1993 utfärdade kommittén för barns rättigheter en *List of issues* till Pakistans regering för att begära ytterligare information på en mängd områden i förberedelserna för den kommande sessionen. Beträffande barnarbetet efterfrågade kommittén kompletterande uppgifter om åtgärder och strategier för att avlägsna barnarbetet, hur inspektionen av barnarbetet fungerade samt hur arbete inom jordbruket och den informella sektorn kontrollerades. Kommittén eftersökte även information om vilka åtgärder som vidtagits för att eliminera tvångsarbetet, samt vad det arbetet medförde för ändringar i lagstiftningen.⁷⁸

Som svar på kommitténs *List of issues* lämnade den pakistanska regeringen den 24 januari 1994 en *Reply to List of issues*. Där menade regeringen att en rad nationella lagar, såsom exempelvis konstitutionen och *Employment of Children Act*, inte tillåter barnarbete. Problemet är dock att lagarna inte innefattar alla arbetande barn, exempelvis inte barn som arbetar inom hushållet eller jordbruket, samt att sanktionerna för arbetsgivare som utnyttjar barnen är alltför milda. Vidare framhåller regeringen att så kallade *Labour Inspectors* arbetar med att kontrollera arbetsplatser och tillförsäkra att dessa efterföljer rådande lagstiftning. Dessa *Labour Inspectors* återfinns dock inte i alla provinser, varför regeringen lovar att öka antalet kontrollanter, ge dem ytterligare utbildning samt säkerställa att de återfinns i alla delar av landet. Gällande tvångsarbete antog regeringen år 1992 *Bonded Labor System (Abolition)*

⁷⁷ Initial State Party Report : Pakistan, 1993, 2005-09-28.

⁷⁸ List of Issues : Pakistan, 1993, 2005-09-28.

Act i syfte att avlägsna tvångsarbete. Då lagen var ny vid tillfället, fortgick fortfarande arbetet med att genomdriva den.⁷⁹

I kommitténs *Concluding observations* från den 25 april 1994, anses att Pakistans lagstiftning inte är tillräcklig för att implementera Barnkonventionen. Beträffande barnarbetet, anses i synnerhet regleringarna rörande tvångsarbete och utnyttjandet av barnarbetet inom jordbruket och den informella sektorn vara ytterst bristfällig och otillfredsställande. Kommittén framhåller vikten av att vidtaga åtgärder för att genomdriva befintliga lagar som omfattar dessa typer av arbeten. Detta bör göras genom att utveckla inspektionsförfarandet samt upprätta en verksamhet dit klagomål kan anföras. Det förespråkas även ett rehabiliteringsprogram för barn som frigivits från tvångsarbete samt att arbetande barn inom jordbruket och den informella sektorn ges större uppmärksamhet. Kommittén föreslår en grundlig granskning av landets åtgärdsplan för barn, att uppsatta mål skall uppnås inom en viss angiven tidsplan samt att Barnkonventionen skall vara till fullo integrerad i åtgärdsplanen.⁸⁰

Den 11 april 2003 avgav Pakistans regering den andra rapporten beträffande Barnkonventionen och dess förverkligande. I strävan efter att implementera Barnkonventionen har staten införlivat ett nationellt rehabiliteringsprojekt vad gäller barnarbete, där åtgärderna utgör grundläggande utbildning, hälsovård och möjlighet till rekreation. I åtgärderna inkluderas även finansiell hjälp till det arbetande barnets familj, för att därigenom bekämpa fattigdom och ekonomiskt utnyttjande av barnet. Inom projektet planeras inledningsvis 50 rehabiliteringscenter, av vilka 33 redan är i funktion. Vidare har regeringen startat en kampanj för att göra allmänheten, fackföreningar, barnarbetare, arbetsgivare och föräldrar uppmärksamma på problemet för att på så sätt kunna motverka barnarbete samt möjliggöra rehabilitering av de drabbade barnen. I maj 2000 bildade regeringen dessutom en av kommittén föreslagen åtgärdsplan, *National Policy and Action Plan to Combat Child Labour*. Planen syftar till att bekämpa att minderåriga utnyttjas som arbetskraft och förhindra farliga arbeten som kan utgöra hinder för barnens skolgång eller arbeten som är skadliga för hälsan eller den mentala, spirituella, moraliska eller sociala utvecklingen. Gällande den arbetsrättsliga lagstiftningen har regeringen, sen den förra rapporten, år 1995 infört ett komplement till *Employment of Children Act* från 1991. Tillägget, *Employment of Children*

⁷⁹ Reply to List of Issues : Pakistan, 1994, 2005-09-28.

⁸⁰ Concluding observations of the Committee on the Rights of the Child : Pakistan, 1994, 2005-09-28.

Rules, utgör ett förtydligande av vilka farliga arbeten som minderåriga förbjuds att vara sysselsatta i. I och med ratificeringen av Barnkonventionen är Pakistan dessutom politiskt skyldig att fullfölja regleringarna i ILO-konventionen om de värsta formerna av barnarbete och ILO-konvention 138 om minimiåldrar. Gällande inspektionsförfarandet, som även diskuterades i föregående rapport, beskriver regeringen att antalet *Labour Inspectors* har ökat till 23 663 stycken, vilket lett till 10 632 åtal samt 2 129 fällande domar. Det har även bildats ett forum, *National Information Exchange Forum*, dit enskilda kan vända sig för information om åtgärder och resultat beträffande barnarbetet. Trots en rad olika projekt för att eliminera det ekonomiska utnyttjandet av barn, ser den pakistanska regeringen vissa svårigheter med ändamålet. Eftersom de arbetande barnens löner ofta är ett viktigt tillskott till familjeekonomin kommer det säkerligen att uppstå ett motstånd till att barnen slutar arbeta, såväl från familjen som behöver pengarna som från barnens sida då de känner en personlig tillfredsställelse av att kunna bidra till en förbättrad familjesituation.⁸¹

Den 3 juli 2003 utfärdade kommittén ytterligare en *List of issues* som svar på Pakistans andra rapport om införlivandet av Barnkonventionen. Denna gång efterfrågas kompletterande uppgifter om hur många barn som utnyttjas ekonomiskt, både i den formella och den informella sektorn. Vidare söks ytterligare information om vilka konkreta åtgärder som vidtagits beträffande barnarbetet, vilka problem som uppkommit vid implementeringen av konventionen samt hur dessa skall lösas.⁸² Denna gång erhålls inget svar på kommitténs förfrågan.

Kommitténs *Concluding observations* avlämnas den 27 oktober 2003. Inledningsvis förkunnar kommittén sin uppskattning över att Pakistan nyligen ratificerat ILO:s konvention om de värsta formerna av arbeten, men anser att tillräckliga åtgärder för implementeringen av konventionen ej är uppfyllda. Pakistan har inte heller uppfyllt rekommendationen om en åtgärdsplan på ett tillfredsställande sätt, vilket eftersöktes i föregående *Concluding observations*. Staten uppmanas därav återigen att vidtaga denna åtgärd. Vidare uppskattar kommittén de projekt mot barnarbete som startats upp i landet, men bekymras över att förekomsten av barnarbete fortfarande är extremt hög, att fenomenet är accepterat i samhället, att minimiåldern för arbete är låg samt att den varierar i olika lagar, och slutligen att många barn, särskilt arbetande inom hemtjänsten, är mycket sårbara och befinner sig i fullständig

⁸¹ State Party Report : Pakistan, 2003, 2005-09-29.

⁸² List of Issues : Pakistan, 2003, 2005-09-29.

avsaknad av skydd. Kommittén rekommenderar att Pakistans regering fortsätter sitt arbete med att utplåna barnarbetet, förslagsvis genom att angripa grunden till problemet, vilket främst utgörs av fattigdom och avsaknad av utbildning. Därtill bör regeringen se över den arbetsrättsliga lagstiftningen, särskilt gällande minimiåldrar som borde harmoniseras till internationell standard. Vidare rekommenderas Pakistan att ratificera och implementera ILO:s konvention 138 om minimiåldrar samt fullfölja implementeringen av ILO-konventionen om de värsta formerna av arbete. Slutligen behöver landet även inrätta ett omfattande övervakningssystem i samarbete med lokala organisationer och ILO:s International Programme for the Elimination of Child Labour, för att tillförsäkra regleringarnas efterlevnad.⁸³

5.3 Nationell lagstiftning mot barnarbete

En rad nationella lagar i Pakistan innehåller förbud mot barnarbete och reglerar arbetsförhållandena för barn och vuxna arbetstagare. Utöver den pakistanska konstitutionen fastställs ramarna för barnarbete i landet genom bland annat:

- The Factories Act (FA) 1934.
- The West Pakistan Shops and Establishments Ordinance (SEO) 1969.
- The Employment of Children Act (ECA) 1991.
- The Bonded Labor System (Abolition) Act 1992 (No. III).
- The Punjab Compulsory Primary Education Act 1994.⁸⁴

5.3.1 Pakistans konstitution

Barnarbete förbjuds i första hand i Pakistans konstitution. Artikel 35 anger som en av statens grundläggande policys att skydda äktenskap, familjen, modern samt barnet. Vidare föreskriver konstitutionen att;

Artikel 37 (e)

”It is a Principle of Policy of the State under the Constitution to:

⁸³ Concluding observations of the Committee on the Rights of the Child : Pakistan, 2003, 2005-09-29.

⁸⁴ Labour Department, Government of Punjab, Combating Child Labour in Punjab, Pakistan, 2005-09-23.

- *make provision for securing just and human conditions of work;*
- *ensure that children and women are not employed in vocations unsuited to their age or sex; and*
- *for maternity benefits for women in employment.*⁸⁵

Artikel 11 (1) förbjuder slaveri och fastställer att ingen lag skall ge tillåtelse eller underlätta dess införande i landet i någon form. Ytterligare stadgas det i artikel 11 (2) att all form av tvångsarbete och dylikt arbete samt människohandel är förbjudet.⁸⁶ Vidare förordnas i artikel 11 att;

Artikel 11 (3)

Children below the age of 14 years are prohibited to work in any:

- *factory; or*
 - *mine; or*
- engage in any other hazardous employment.*⁸⁷

Konstitutionen fastställer även att alla medborgare är lika inför lagen och berättigade ”equal protection of law under the Constitution”.⁸⁸

5.3.2 The Factories Act 1934

The Factories Act (FA) godkändes och antogs ursprungligen av den brittisk-indiska regeringen 1934. Lagen sammanför samt förbättrar de redan existerande lagar som finns i anslutning till arbete i fabriker. FA reglerar bland annat arbetsinspektioner, hälsa, säkerhetsaspekter och hygieniska förhållanden, restriktioner angående arbetstimmar, semester, särskilda bestämmelser för barn och ungdomar samt sanktioner och straff.⁸⁹

⁸⁵ A. Jillani, Child Labor – The Legal Aspects, 1998, s. (xix).

⁸⁶ Ibid, s. (xviii).

⁸⁷ Termen “hazardous employment” är i dagens läge ej ännu definierad i varken Pakistans konstitution eller i övriga lagar. The West Pakistan Hazardous Occupations Rules, 1963, innehåller dock vissa restriktioner gällande termen och går under FA:s auktoritet.

⁸⁸ A. Jillani, Child Labor – The Legal Aspects, 1998, s. 28.

⁸⁹ Ibid, s. 197ff.

FA reglerar barnens rätt främst genom kapitel V vilket innehåller särskilda bestämmelser för ungdomar och barn. Under § 2 (a och c) definieras bland annat vad som i lagtexten menas med barn samt tonåring enligt följande:

§ 2 (a) "adolescent" means a person who has completed his fifteenth but has not completed his seventeenth year;

*§ 2 (c) "child" means a person who has not completed his fifteenth year;*⁹⁰

Barn under 14 år förbjuds genom denna lag i § 50 att arbeta i fabriker.

*§ 50 Prohibition of employment of young children. No child who has not completed his fourteenth year shall be allowed to work in any factory.*⁹¹

FA legitimerar dock barnarbete mellan åldrarna 14 och 18 år under förutsättning att varje tonåring innehar ett friskintyg utställt från en certifierad läkare enligt § 51-52.⁹² Tidigare var denna ålder 15 år, vilket genom införandet av ECA 1991 sänktes till 14.⁹³

Barnens arbetstid i fabrik regleras i § 54. Paragrafen stadgar bland annat att barnens sammanlagda arbetsdag ej får överskrida fem timmar och får ej heller spridas över mer än sju och en halv timmar under samma dag. Barn och ungdomar skall även endast tillåtas ha arbetstid mellan 06.00 och 19.00. I samma paragraf stadgas även att inget barn skall tillåtas arbeta i någon fabrik om personen i fråga arbetat i en annan fabrik tidigare under dagen. Vidare föreskrivs i § 54 även att också § 35 skall tillämpas på barn, det vill säga, inga barn skall tillåtas arbeta på söndagar såvida ej särskilda skäl föreligger som exempelvis en ledig dag inom de tre dagarna direkt efter, eller före, söndagen.⁹⁴

⁹⁰ A. Jilani, Child Labor – The Legal Aspects, 1998, s. 199.

⁹¹ Ibid, s. 265.

⁹² Ibid, s. 265f.

⁹³ Ibid, s. (xix).

⁹⁴ Ibid, s. 246.

§ 59-A stadgar att de åtgärder och bestämmelser, vilka fastställs i FA, skall ses som tillägg och ej som inskränkningar till de stadgar som anges i ECA.⁹⁵ Vidare anges i ECA § 14-15 att person som döms vara skyldig till brott mot lagar angående barn och tonåringar som faller under FA skall dömas enligt de straff vilka anges i ECA, och ej därmed falla under andra lagar.⁹⁶

5.3.3 The West Pakistan Shops and Establishments Ordinance 1969

The West Pakistan Shops and Establishments Ordinance (SEO) förbjuder genom § 20 barnarbete under 14 år.

*§ 20 Prohibition of employment of children. No child shall be required or allowed to work in any establishment.*⁹⁷

Lagen definierar ”establishment” enligt följande;

*”establishment means a shop, commercial establishment, industrial establishment, private dispensary, maternity home, residential hotel, restaurant, eating house, cafe, cinema, theatre, circus, or other place of public amusement or entertainment [...]”*⁹⁸

Liksom FA begränsas arbetstiden i SEO för barn under 17 år till sju timmar om dagen vilket anges i § 8 (1), och får ej överstiga mer än tre och en halv timma i sträck enligt § 7 (3). Utöver detta stadgas även att arbetsdagen skall läggas mellan klockan 09.00 och 19.00 enligt § 7 (4).⁹⁹ Straff för överträdelse mot någon av bestämmelserna kan utmynna i böter och/eller fängelse i upp till tre månader och klagörs i § 27.¹⁰⁰

⁹⁵ A. Jillani, Child Labor – The Legal Aspects, 1998, s. 271.

⁹⁶ Ibid, s. 55.

⁹⁷ Ibid, s. 409.

⁹⁸ Ibid, s. 41, 393.

⁹⁹ Ibid, s. 401f.

¹⁰⁰ Ibid, s. 413f.

5.3.4 The Employment of Children Act 1991

The Employment of Children Act (ECA) antogs som lag i Pakistan 1991 efter initiativ från en senator och ej från regeringen själv. Lagen innehåller såväl negativa som positiva attribut, bland annat hårdare straff men dess införande har ännu ej lett till en enda fällande dom med fängelsestraff som följd eller ens arrest.¹⁰¹

ECA gäller i hela Pakistan enligt § 1 (2) och stadgar förbud mot anställning av barn inom vissa yrkeskategorier. Lagen reglerar vidare barnens arbetsförhållanden inom de områden mot vilka lagen ej anger förbud mot barnarbete. Lagen förde vid sitt införande med sig vissa fördelaktiga förändringar men visade sig även orsaka, som nämnts ovan, en sänkning av minimiåldern för barnarbete från 15 år till nuvarande 14 år inom områdena gruvarbete samt fabriksarbete. Åldern för övergång till ”vuxenhet” höjdes dock från 17 till 18 år beträffande fabriksarbete.¹⁰² Under del I § 2, definieras bland annat vad som i lagtexten menas med barn samt tonåring enligt följande:

- 2(i) *”adolescent” means a person who has completed his fourteenth but has not completed his eighteenth year;*
- 2(ii) *”child” means a person who has not completed his fourteenth year of age.*¹⁰³

Del II i ECA fastställer de områden inom vilka barnarbete ej är tillåtna och refererar även tillbaka till del I där schemat över förbjudna yrken förekommer. Bland annat nämns i schemat mattillverkning, cementtillverkning, vävning, byggnadsindustrin samt fabriksarbete involverande kemiska medel som olagliga yrkesområden för barn. Sammanlagt illegaliseras 14 olika arbetsverksamheter. Regeringen är dock berättigad att utöver dessa yrkesspecifika områden tillägga ytterliggare verksamheter till ECA:s schema, något som i dagens läge ännu ej skett.¹⁰⁴

ECA har kritiserats bland annat för att legalisera barnarbete då den reglerar anställningar för barn inom de områden vilka ej anges i ECA:s schema i del I.

¹⁰¹ A. Jillani, Child Labor – The Legal Aspects, 1998, s. (xix).

¹⁰² Ibid, s. 183.

¹⁰³ Ibid, s. 183.

¹⁰⁴ Ibid, s. 34f.

§ 3 *Prohibition on Employment.* *No child shall be employed or permitted to work in any of the occupations set forth in Part I of the Schedule or in any workshop wherein any of the processes set forth in Part II of that Schedule is carried on:*

*Provided that nothing in this section shall apply to any establishment wherein such process is carried on by the occupier with the help of his family or to any school established, assisted or recognized by Government.*¹⁰⁵

Del III i ECA behandlar just dessa rättsregler beträffande anställningsförhållandena för barn inom de områden som ej nämns. Här fastställs bland annat tillåtna arbetstimmar, semester samt hälsa och säkerhet för barnarbetare. 7 § (2-6) stadgar exempelvis att barn ej skall arbeta mellan klockan 19.00 och 08.00. Paragrafen föreskriver även att barnets arbetsdag, inom de områden som lagen täcker, ej får vara längre än sju timmar och måste innehålla en timmas rast efter tre timmars arbete. Övertid utöver övrig arbetsdag är ej tillåtet. Vidare måste barnet ges minst en dag ledigt per vecka. Dessa regleringar gäller flertalet yrken men innefattar, som kan utläsas ovan, dock ej familjedrivna verksamheter och ej heller skolor som är upprättade, understödda eller erkända av regeringen.¹⁰⁶

Arbetsgivare måste vidare inneha ett register över arbetande barn, av vilket barnens födelsedata, arbetstimmar, arbetsbeskrivning etcetera skall framgå. Registret skall för jämnan finnas tillgängligt för inspektion av särskilda arbetsinspektörer. Påföljder för överträdelse mot de föreskrifter som framgår i ECA är bland annat böter på upp till 20 000 rupies eller fängelse i minst sex månader och upp till två år.¹⁰⁷

5.3.5 The Bonded Labor System (Abolition) Act 1992 (No. III)

Pakistan har, liksom de flesta andra länder, lagar som förbjuder både skuldslaveri och barnarbete. The Bonded Labor System (Abolition) Act antogs i mars 1992 och gäller enligt § 1 hela Pakistan. Lagen är en utökning av konstitutionens artikel 11 (2) som förbjuder all form

¹⁰⁵ A. Jillani, *Child Labor – The Legal Aspects*, 1998, s. 185f.

¹⁰⁶ *Ibid*, s. 35f.

¹⁰⁷ *Ibid*, s. 189, 191.

av tvångsarbete. The Bonded Labor System (Abolition) Act syftar framförallt till att upphäva skuldslaveri och se till att varje sådan arbetstagare genom denna förordnings införande skall frias från skyldigheten att utöva något sådant arbete.¹⁰⁸

*§ 4 Abolition of bonded labor system. (1) On the commencement of this Act, the bonded labor system shall stand abolished and every bonded laborer shall stand free and discharged from any obligation to render any bonded labor.*¹⁰⁹

Lagen avbryter vidare, genom § 6, alla förpliktelser för skuldslaven att återbetala den skuld denne fortfarande har vid tidpunkten för lagens införande.¹¹⁰ Straffet för arbetsgivare som utövar verksamhet som står i strid mot denna lag, eller bryter mot någon av de övriga paragraferna, är fängelse i 2-5 år och/eller böter på minst 50 000 rupies.¹¹¹

5.3.6 The Punjab Compulsory Primary Education Act 1994

Pakistan har, som nämnts i tidigare kapitel, en hög analfabetism då endast runt 38 % av Pakistans vuxna befolkning är läskunniga. Trots att Pakistans författning stadgar att alla pakistanska barn har rätt till en femårig, avgiftsfri grundskola, är skolgången ej att anses som obligatorisk och som en följd av detta börjar endast 65 % av barnen i skolan. Enbart hälften av dessa barn fullföljer sedan sin utbildning då landet bland annat lider av brist på kompetenta lärare och dåligt underhållna skolbyggnader.¹¹² För att eliminera barnarbetet i landet måste utbildningen i landet bli kvalitativ, relevant och framförallt obligatorisk.¹¹³

Pakistans fyra provinser innehar sedan självständigheten stora friheter gällande lagar och regleringar. Bland annat innebär detta att provinserna har egen guvernör och provinsiell rådgivande församling. Trots att det finns en tydlig gränsdragning mellan federala och provinsiella regeringar förekommer vissa funktioner där såväl federala som provinsiella

¹⁰⁸ A. Jillani, Child Labor – The Legal Aspects, 1998, s. 15f.

¹⁰⁹ Ibid, s. 171.

¹¹⁰ Ibid, s. 171.

¹¹¹ Ibid, s. 176.

¹¹² I. Khan, Föredrag BLLF, 2005-09-15.

¹¹³ A. Jillani, Child Labor – The Legal Aspects, 1998, s. 37.

regeringar kan upprätta lagar samt verkställande avdelningar, exempelvis gällande utbildning.¹¹⁴

The Punjab Compulsory Primary Education Act infördes som lag i december 1994 och gäller endast provinsen Punjab enligt § 1 (2). Denna lag stadgar bland annat obligatorisk skolgång inom provinsen och gäller därav ej i hela Pakistan;

§ 3 *Compulsory primary education.* *The parent of a child shall, except in the case of a reasonable excuse, cause a child to attend a primary school until the child has completed the primary education course.*¹¹⁵

Den förälder/de föräldrar som bryter mot denna paragraf skall bestraffas enligt § 6 med böter på upp till 200 rupies och därpå ytterligare 20 rupies per dag som går efter den fallande domen under vilken barnet fortfarande ej närvarar i skolan, även fängelse i upp till en vecka kan förekomma.¹¹⁶

5.4 Lagstiftningens brister

Trots att barnarbete regleras och förbjuds genom flertalet nationella lagar i Pakistan existerar fortfarande fenomenet i stor utsträckning. Förutom att många av lagarna saknar riktlinjer, anvisningar och framförallt enformighet, är de ej heller genomförda på ett sätt som efterlevs i landet. De nationella lagarna är med andra ord inte tillfredsställande. Samtliga nationella arbetsrättsliga lagar sätter gränsen för legalt barnarbete vid 14 års ålder vilket går i strid mot såväl den relativt nyimplementerade Barnkonventionen och traditionella internationella lagar som den internationellt allmänt erkända och tillåtna åldern för barnarbete.¹¹⁷ Vidare finns ännu ingen lag som förbjuder barnarbete inom jordbrukssektorn. Artikel 11 (3) i Pakistans konstitution förbjuder dock, som redan nämnts, arbete för barn under 14 år inom riskfyllda arbeten. Trots att denna beteckning ännu ej är definierad torde många av de arbeten barn idag utför inom jordbruket kunna innefattas av denna term och därmed inom ramarna för lagen,

¹¹⁴ A Country Study: Pakistan, 1994, 2005-10-30.

¹¹⁵ A. Jillani, Child Labor – The Legal Aspects, 1998, s. 386.

¹¹⁶ Ibid, s. 387.

¹¹⁷ Ibid, s. (xix)f.

något sådant fall har dock ännu ej skett.¹¹⁸ Vidare är rättshjälp ytterst begränsad och dessutom extremt dyr vilket leder till att åtal i många fall överhuvudtaget ej sker.¹¹⁹

¹¹⁸ A. Jillani, Child Labor – The Legal Aspects, 1998, s. 9.

¹¹⁹ B-M. Klang, Föredrag BLLF, 2005-09-15.

6 Analys

Problematiken kring barnarbete är en komplicerad fråga utan någon självklar och entydig lösning. I den första delen kommer intressanta aspekter som beskrivits i de tidigare kapitlen att diskuteras. Dessa faktorer är av relevans då de tillsammans utgör grunden till svaren på forskningsfrågorna. Detta kommer att efterföljas av en sammanfattande analys av frågeställningarna.

6.1 Diskussion

Delningen av Indien och Pakistan har utan tvekan starkt påverkat Pakistans politik och självständighet men trots separationen mellan länderna är Pakistan fortfarande en naturlig del av Indien, inte som land eller stat men som kultur och historia. Den blandade etniciteten i landet har bland annat lett till en konstitution med omfattande självständighet för provinserna, något som dock åsidosatts under de långa perioderna av militärstyre, men som därmed även bidragit till att den pakistanska lagstiftningen i hög grad blivit mångfacetterad. Den pakistanska politiken och självförståelsen har framförallt kommit ur delningen där militären styr landet med järnhand och försvaret är viktigare än allt annat. Resultatet har bland annat blivit att Pakistan trots sin storlek, sina 140 miljoner invånare samt många naturrikedomar, i många avseenden stannat i utvecklingen sedan självständigheten. En del av förklaringen ligger säkert i att det koloniala jordbrukssystemet inte har förändrats då de koloniala godsägarna har behållit sina jordar efter självständigheten och dessutom gjort sig skattebefriade. Under det senaste decenniet har landets ekonomi dessutom varit instabil och fattigdomen bland befolkningen hög. Vidare har landets militärstyre inneburit stora militära utgifter som i sin tur minskat utrymmet för offentliga investeringar i infrastruktur, utbildning och hälsovård. Produktiva och ordentligt betalda arbeten saknas och utan dessa ovan nämnda faktorer kan landet inte växa till en modern och ekonomiskt stabil stat. Brist på effektiv beskattning av framförallt den rika över- och medelklassen samt brist på effektivitet från den offentliga sektorn bidrar ytterligare till att landets satsning på en stark utvecklingsstat går mycket sakta. Men det som händer i Pakistan idag är inte endast en fråga om inrikespolitik. FN och Barnkonventionen har medfört en ny makt med nya lagar och regleringar som landet

måste anpassa sig till. Trots att Pakistan varit snabbt med att införa de nationella omregleringar som krävs för att tillgodose konventionens stadgar fungerar dessa ännu ej i realiteten. Förändringar sker i snabb takt men teorin går fortare än praktiken.

Pakistan är idag ett land med stor utlandsskuld och begränsade ekonomiska tillgångar. Landets bristfälliga ekonomiska förhållanden bidrar bland annat till att underlätta för arbetsgivarna att utnyttja ung arbetskraft. Genom att låta barnen arbeta anser de sig göra föräldrarna en tjänst då familjen får ytterligare en inkomstkälla. Sanningen är att barnen utgör en billig arbetskraft, är enkla att kontrollera, tar upp lite plats, och är manipulerbara samt lätta att utnyttja. Barnarbete innebär att unga individer blir utnyttjade, överansträngda och frångagna sin rätt till hälsa och utbildning, för att inte nämna sin barndom. Dessa barn arbetar från en alldeles för tidig ålder, under långa arbetsdagar och under omänskliga förhållanden för att tjäna pengar och därmed överleva.

De kategorier av arbetande barn som är i störst behov av hjälp i Pakistan, är de barn som är sysselsatta inom den informella sektorn samt skuldslavar och tvångsarbetare. Arbete inom den informella sektorn, såsom exempelvis jordbruk eller hemtjänst, är vanligt bland pakistanska barn. Som rapporteringen från den pakistanska regeringen visar omfattas ej dessa barn av de nationella lagarna. Enligt ILO arbetar ungefär 2,5 miljoner minderåriga barn (4-15 år) under tvång. Detta är förbjudet i såväl Pakistans nationella lagstiftning som i den av Pakistan ratificerade ILO-konventionen om de värsta formerna av arbete. Ändå förekommer tvångsarbetet och skuldslaveriet fortfarande i stor utsträckning. Uppmärksamheten kring Iqbal Mashis öde fick dock omvärlden, och även många i Pakistan, att reagera mot denna omänskliga form av arbete. Det är förståeligt att det är svårt att inspektera alla arbetsplatser, särskilt de i hemmet, men att denna stora och ofta mycket utsatta grupp av arbetande barn skall arbeta utan någon tillförsäkring av att deras rättigheter tillgodoses är helt oacceptabelt. Pakistan beskriver i sin rapport från 2003 att antalet tillsynsmän har ökat, vilket har lett till 10 632 åtal och 2 129 fällande domar. Vid beaktande av att miljontals pakistanska barn är sysselsatta i olagligt barnarbete är cirka 10 000 åtal en oacceptabelt låg siffra. Att därtill endast en femtedel av dessa åtal resulterande i en fällande dom är helt ofattbart.

Det var den polska regeringen som var den ursprungliga initiativtagaren till bildandet av Barnkonventionen. Som redan nämnts, tillsattes därefter en arbetsgrupp, bestående av olika stater men även frivilligorganisationer, för att formulera regleringarna i konventionen.

Flertalet av staterna och frivilligorganisationerna som utförde detta arbete har sitt ursprung i Europa, varför konventionen har kommit att präglas av västerländska normer och värderingar. Konsekvensen av detta blir att konventionen är mer anpassad efter europeiska förhållanden, varför det kan uppstå omfattande problem för utvecklingsländer, som exempelvis Pakistan, med en helt annan samhällsstruktur att implementera konventionen. Därmed inte sagt att konventionen bör omstruktureras i någon större omfattning, det bör i stället beaktas att det kan ta betydligt mycket längre tid för ett land med olikartad samhällsstruktur att implementera den. Att konventionen ratificerats av de flesta av jordens länder tyder dock på att barns rättigheter är en synnerligen viktig fråga i alla olika typer av samhällen och kulturer; den världsomspännande uppfattningen är att barns fri- och rättigheter inte under några omständigheter får åsidosättas.

Beträffande Barnkonventionens åldersdefinition kan det tyckas att arbetsgruppen har misslyckats med sin formulering. Tanken vara att konventionen skulle omfatta individer fram till 18 års ålder eller i vilket fall myndighetsåldern. Att inte ha en helt klar definition av konventionens omfattning har exempelvis i Pakistan lett till att olika åldrar används i olika lagar samt att begreppet ”ungdomar” införts för att på så sätt legalisera arbeten i exempelvis gruvor och fabriker från 14 års ålder. Att betrakta denna typ av reglering som någon sorts övergångsbestämmelse där yngre barn enbart får inneha lättare arbeten, är inte välbetänkt då arbete i fabriker eller gruvor sannolikt inte innebär arbetsuppgifter som lämpar sig för 14-åriga barn. Pakistan har dock erhållit kritik från kommittén för barns rättigheter just på denna punkt, varför förhoppningsvis en förändring av lagstiftningen inom en snar framtid kommer att infinna sig.

Enligt artikel 32 i Barnkonventionen får barn ej ”utföra arbete som kan vara skadligt eller hindra barnets utbildning eller äventyra barnets hälsa eller fysiska, psykiska, andliga, moraliska eller sociala utveckling”. Artikeln kan tyckas vara väldefinierad då den inbegriper viktiga aspekter såsom utbildning, hälsa och utveckling. I fattiga utvecklingsländer som Pakistan uppstår dock i många fall en motsättning mellan dessa intressen; om barnet går i skolan i stället för att arbeta, tjänar denne inga pengar, vilket leder till fattigdom och brist på mat som i sin tur innebär hämmad fysisk utveckling och ohälsa. Om barnet i stället arbetar åsidosätts oftast utbildningsmöjligheterna samtidigt som det även kan störa barnets utveckling. Tanken är således att barn skall tillåtas att arbeta enbart i den omfattning att även

tid för utbildning och fritid medges, vilket dessvärre alltför sällan är fallet för de arbetande barnen i Pakistan.

Kontrollförfarandet av konventionens efterlevnad bedrivs, som tidigare beskrivits, av kommittén för barns rättigheter. Trots att konventionsstaterna i och med ratificeringen accepterat att rapportering skall ske vart femte år, är det sällan det efterföljs. Pakistan lämnade sin *Initial report* ett år för sent, och den andra rapporten släpade efter ytterligare fem år. Det är frustrerande att det inte finns några påtryckningsmedel för att förmå länderna att åtgärda rapporteringsförfarandet, eftersom staterna vid dessa tillfällen sannolikt anstränger sig ännu mer för att åstadkomma positiva förändringar av barns levnadsvillkor. Vid granskning av Pakistans båda rapporter kan dessa förbättringar urskiljas bland annat genom en rad olika projekt som startats upp i syfte att förbättra barns levnadsförhållanden, men även genom att tillfället för rapporteringen har medfört en medial uppmärksamhet beträffande barnarbetets negativa sidor. Visserligen är de konkreta förbättringarna oerhört viktiga, men samtidigt medverkar medierna till att allmänheten uppmärksammar problemen med barnarbetet, vilket så småningom sannolikt leder till en förändrad attityd i frågan. För att komma till rätta med det skadliga barnarbetet krävs att det bekämpas från grunden. Det görs genom att förändra den allmänna inställningen till barnarbete; accepterar inte arbetsgivarna barn som arbetskraft i sina verksamheter, kommer barnarbete inte heller att existera. Denna utopi är i dagsläget väldigt avlägsen i Pakistan, men den uppmärksamhet som rapporteringen angående Barnkonventionen medför är ändå ett litet steg på vägen till en bättre verklighet för många barn.

I dagens Pakistan är arbetslösheten mycket hög. Det kan te sig underligt att ett land med stor arbetslöshet också har en utbredd förekomst av barnarbete. Förklaringen ligger i att arbetsgivarna föredrar den billigare arbetskraften som de arbetande barnen utgör, i stället för att behöva betala betydligt mycket mer för vuxna arbetare. Faktum är att det i många pakistanska familjer enbart är barnen som bidrar till familjeekonomin, medan föräldrarna är arbetslösa. Denna problematik kan inte lösas i en handvändning, det krävs återigen en förändrad attityd hos allmänheten och framförallt arbetsgivarna, för att ersätta barnarbetarna med vuxen arbetskraft. För att åstadkomma en attitydförändring i frågan krävs en insats från de dömande instanserna; lagar mot barnarbete finns, men de efterföljs inte och resulterar i alltför få åtal och fällande domar. Om regleringarna beträffande det olagliga barnarbetet hade haft en större genomslagskraft hade lagarna troligtvis haft en preventiv verkan på

arbetsgivarna, som i stället hade använt sig av vuxna arbetare. Förändringen är som sagt en mödosam process som kommer att ta lång tid, men vid ett aktivt och målinriktat arbete, från både Pakistan och omvärlden, kommer förändringar att ske och levnadsvillkoren kommer att bli bättre för många pakistanska barn.

Bortsett från den ovan diskuterade allmänna inställningen till barnarbete i Pakistan, återfinns även konkreta faktorer som även de utgör grunder till barnarbetets utbredning. Fattigdomen och bristande utbildning är onekligen starkt bidragande till förekomsten av det ekonomiska utnyttjandet av barn. Som redan nämnts lever runt 40 % av landets befolkning under fattigdomsgränsen. Barnen tvingas att arbeta för att överleva, en situation som berövar dem valalternativ och därmed ökar arbetsgivarnas kontroll över dem. Som följd kan redan otillräckliga löner för vuxna pressas än lägre, ända ner till den gräns där lönen inte längre är tillräcklig för att försörja en familj, då barnen i annat fall kan fungera som ersättare. Barnarbete orsakar således inte bara sämre arbetsvillkor för de vuxna utan leder även till arbetslöshet bland dem. Så länge barnarbete existerar kommer den onda cirkeln att fortsätta; fattigdomen kommer att leva kvar och levnadsvillkoren försämrats ytterligare. Fattigdomen i Pakistan kan därför sägas utgöra såväl orsaken till, som effekten av, barnarbete.

Faktum kvarstår dock att barnarbete inte alltid innebär att barnen arbetar för att försörja familjen i syfte att överleva. Många pakistanska barn arbetar eftersom möjligheterna till utbildning är bristfälliga och för att den utbildning som finns att tillgå i landet inte är kvalitetsmässigt tillfredsställande. Vidare är de skolbyggnader som finns i nuläget mycket dåliga då infrastrukturen behöver byggas upp i landet. Skolundervisningen är idag inte heller obligatorisk i hela Pakistan och även om så skulle vara finns risk för att föräldrarna ändå ej skulle tycka det var värt investera i, då undervisningen ej i deras tycke ger barnen relevanta praktiska färdigheter och kunskaper. Den pakistanska regeringen, tillsammans med en rad olika frivilligorganisationer håller kontinuerligt på att starta upp nya och förbättra befintliga skolor. Vid beaktande av att nästan halva den pakistanska befolkningen utgörs av barn under 18 år är detta således ett mycket omfattande projekt. Det är dock inte enbart den praktiska problematiken med att upprätta tillräckligt många fungerande skolor som utgör det enda hindret, det är återigen den allmänna uppfattningen om vikten av utbildning som hämmar utvecklingen. Analfabetism är ett utbrett problem bland landets vuxna befolkning varför föräldrar till arbetande barn kanske inte alltid ser möjligheterna som finns i att tillägna sig en utbildning. Att kunna läsa och skriva och vara medveten om de egna fri- och rättigheterna är

dessvärre något som majoriteten av den pakistanska befolkningen saknar. Därför är det även av väsentlig betydelse att även de vuxna utbildas för att därigenom inse vikten av att deras barn skall gå i skolan i stället för att arbeta. Genom utbildningen tillförsäkras även befolkningen bättre och högre avlönade arbeten, vilket lägger grunden för en bättre ekonomisk standard.

Det är även viktigt att ha i åtanke att de arbetsrättsliga lagar som införts av regeringen mot barnarbete är långt ifrån kompletta. De rättsregler som i dag finns innebär bland annat att barnarbetarnas förhållanden regleras, vilket i sig är positivt; lagarna innebär dock även en legalisering av barnarbetet, vilket gör det godtagbart för ett fortsatt utnyttjande av unga individer. Dessutom finns det i dag även enormt stora arbetsområden, som exempelvis jordbrukssektorn där barnarbetet idag är som störst; där är barnens rättigheter nästintill helt förbisedda och barnarbetet legaliseras fullständigt genom att till stor del ej ingå i de regleringar som existerar för övriga sektorer. Att ha lagar som ej täcker alla områden där barnarbete förekommer är oacceptabelt. Barnen måste skyddas mot arbetsgivarnas exploaterade och för detta krävs kompletterande lagstiftning samt uppdatering av redan existerande regleringar. Lagarna måste därutöver bli enhetliga och innehålla starkare riktlinjer och anvisningar som ett steg i rätt riktning mot avregleringen av barnarbetet i landet. De rättsregler som finns i dag är ej tillräckliga, dessutom efterlevs de inte. Hade så varit hade barnarbetet ej existerat i den höga grad som den gör i nuläget.

Vidare har lagarna på området olika definitioner angående åldersgränserna. Barn och ungdomar definieras olika varpå regleringarna blir inkonsekventa. Konstitutionen fastställer att inga barn under 14 år skall tillåtas arbeta i fabrik, gruva eller inom ett yrke som går under termen "hazardous employment". Denna term är dock alltför diffus då den ej är definierad i lagen och därmed inte innefattar alla yrken. Gränsen för vilka yrken som skall omfattas är därmed svår att dra, vilket bidrar till otydlighet och förvirring. I ECA definieras individer under 14 år som barn medan personer mellan 15 och 18 år definieras som ungdomar. Detta står i kontrast till barn- och ungdomsdefinitionen som i FA fastställs till 15 respektive 17 år. ECA förbjuder vidare arbete för barn, det vill säga individer under 14 år, inom de områden som anges i lagen. Däremot regleras senare i lagen även barns arbetsförhållanden inom de områden som inte angivits som illegala, vilket betyder att även barn under 14 år tillåts arbeta. Medvetenheten måste öka bland befolkningen och rättssystemet måste uppmärksamma problemet och sätta klarare riktlinjer för var gränserna skall gå genom fler fällande domar i

ämnet. Pakistans syn på barnarbete skiljer sig till stor del från västvärldens, att överta ett nytt tankesätt kräver målmedvetenhet och stora ansträngningar. Förändring kräver vilja och endast lagstiftning kommer inte att eliminera barnarbetet, medvetenheten bland befolkningen måste öka.

Snabb befolkningsökning, begränsade tillgångar och resurser, en ännu hög motståndskraft bland befolkning gällande utbildning av kvinnor, arbetslöshet bland vuxna och låga inkomster med mera, bidrar alla till en fortsättning av barnarbete i Pakistan. Medan miljontals barn fortsätter att lida under arbetsgivarnas hårda hand uppehåller sig regeringen och samhället vid att endast försöka komma fram till en kortsiktig lösning på problemet, i stället för att försöka finna förebyggande åtgärder i framtida syfte. Obligatorisk skolgång för att minska landets höga analfabetism och därmed öka medvetenheten är ett viktigt steg i dessa förebyggande åtgärder. Regeringen måste göra mer och framförallt konkretisera stegen som skall leda till avvecklandet av barnarbetet i landet för att problemet skall kunna elimineras. Så länge detta inte görs kommer barnarbete fortsätta att öka.

6.2 Slutsatser

Ratificering av Barnkonventionen har medfört en rad positiva effekter mot barnarbetet i Pakistan. Nya lagar har införts samtidigt som befintliga har förbättrats i syfte att regleringarna på ett bättre sätt skall stämma överens med konventionens föreskrifter. Bland dessa kan exempelvis tillägget till ECA nämnas, som utgör ett förtydligande av särskilt farliga arbeten vilka minderåriga förbjuds att sysselsättas i. Flera projekt åsyftande att hjälpa de arbetande barnen genom exempelvis utbildning, hälsovård och rekreation har påbörjats, samtidigt som regeringen dessutom antagit en åtgärdsplan, *National Policy and Action Plan to Combat Child Labour*, för att komma till rätta med det olagliga barnarbetet. Vidare har antalet kontrollanter, *Labour Inspectors*, ökat efter ratificeringen av konventionen, vilket har möjliggjort att ett antal arbetsgivare, dock alltför få i jämförelse med antalet arbetande barn, har dömts för sitt olovliga ekonomiska utnyttjande av barnen. Framförallt har införlivandet av Barnkonventionen bidragit till en ökad medvetenhet om barnarbetets problematik bland såväl barnarbetare, arbetsgivare, föräldrar som politiker med flera. Denna attitydförändring som nu börjar skönjas i Pakistan är en oerhört viktig utveckling för att möjliggöra en fortsatt kamp mot barnarbetet i landet.

Den nationella arbetsrättsliga lagstiftningen rörande barnarbete är i nuläget långt ifrån optimal. Lagarna omfattar exempelvis över huvud taget inte barn som arbetar som hemhjälp eller inom jordbruket, sektorer som båda rätteligen torde regleras strängt då dessa områden innebär farliga arbetsuppgifter och brist på övervakning. Att dessa yrkesområden ej ingår i lagstiftningen är särskilt oroväckande då dessa sektorer utgör två av de mest utsatta grupperna av barnarbetare. Vidare är lagarna inkonsekventa gällande minimiåldrarna då vissa lagar förbjuder barnarbete från 14 års ålder medan andra innehåller en åldersgräns på 15 år. Denna inkonsekvens har kritiserats av kommittén för barns rättigheter eftersom den ej följer internationell standard och därav är oförenlig med Barnkonventionens föreskrifter. Vidare har inte heller ECA den omfattning som krävs gällande yrkeskategorier som illegaliserades i och med lagens tillkomst. Genom att endast innefatta vissa områden leder även denna lag till ett fortsatt utnyttjande av unga individer. Därutöver bidrar diffusa formuleringar i paragraferna genom ej definierade begrepp till ett sätt att för arbetsgivarna komma runt lagstiftningen.

Miljontals barn arbetar i dagens Pakistan. De lagar som i dag finns för att motverka barnarbetets förekomst är ej kompletta då kontrollförvarandet är ytterst utvecklat. Vid tiden för Pakistans andra rapport, hade endast dryga 2000 arbetsgivare fällts för sitt olovliga ekonomiska utnyttjande av barn. Detta är direkt oförenligt med hur många barn som i realiteten utnyttjas av sin arbetsgivare. Det bristfälliga kontrollförfarandet medför att arbetsgivaren i princip ej riskerar att fällas för sin kriminella handling, varför arbetsgivarna i nuläget kan fortsätta utnyttja den billigare arbetskraften som barnen utgör. Antalet fällda domar i ämnet samt de fortsatta förbrytelseerna mot lagarna visar tydligt att regleringarna är ytterst improduktiva och resultatlösa.

Referenser

Offentligt tryck

Sverige

SOU 1997:116 Barnets bästa i främsta rummet.

Internationellt

Hammarberg, Thomas, 2003. *Mänskliga rättigheter: Konventionen om barnets rättigheter*. Stockholm.

Samtliga nedan nämnda pakistanska lagar finnes i:

Jillani, Anees, 1998. *Child Labor: The Legal Aspects*. Andra upplagan. Islamabad.

- The Factories Act (FA) 1934.
- The West Pakistan Shops and Establishments Ordinance (SEO) 1969.
- The Employment of Children Act (ECA) 1991.
- The Bonded Labor System (Abolition) Act 1992 (No. III).
- The Punjab Compulsory Primary Education Act 1994.

Litteratur

Daleke, Pia (red.), 2003. *Pakistan – länder i fickformat*. Stockholm.

Hammarberg, Thomas, 2003. *Mänskliga rättigheter: Konventionen om barnets rättigheter*. Stockholm.

Hydén, Håkan, 2001. *Rättsregler – En introduktion till juridiken*. Femte upplagan. Lund.

Jillani, Anees, 1998. *Child Labor: The Legal Aspects*. Andra upplagan. Islamabad.

King, John - Mayhew, Bradley - Vincent, David, 1998. *Pakistan*. Femte upplagan. Hawthorn.

Lehrberg, Bert, 2001. *Praktisk juridisk metod*. Fjärde upplagan. Uppsala.

Shaw, Isobel, 1989. *Collins Illustrated Guide to Pakistan*. London.

Strömberg, Håkan - Melander, Göran, 2003. *Folkrätt*. Sjätte upplagan. Lund.

Rapporter

Concluding observations of the Committee on the Rights of the Child : Pakistan, 1994.

(hämtad 2005-09-28 från

[www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/\(Symbol\)/170fa78a5364b104412561510038866a?Opendocument](http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/(Symbol)/170fa78a5364b104412561510038866a?Opendocument)
)

Concluding observations of the Committee on the Rights of the Child : Pakistan, 2003.

(hämtad 2005-09-29 från

[www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/898586b1dc7b4043c1256a450044f331/ae8223e67667611fc1256df1002eac68/\\$FILE/G0344662.pdf](http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/898586b1dc7b4043c1256a450044f331/ae8223e67667611fc1256df1002eac68/$FILE/G0344662.pdf)

Initial State Party Report : Pakistan, 1993. (hämtad 2005-09-28 från

[www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/\(Symbol\)/ce9509fe4608c28d412561510037ea53?Opendocument](http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/(Symbol)/ce9509fe4608c28d412561510037ea53?Opendocument))

List of Issues : Pakistan, 1993. (hämtad 2005-09-28 från

[www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/\(Symbol\)/f19fbf64d4cb19a9c1256363004a50c4?Opendocument](http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/(Symbol)/f19fbf64d4cb19a9c1256363004a50c4?Opendocument))

List of Issues : Pakistan, 2003. (hämtad 2005-09-29 från

[www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/\(Symbol\)/cd7ddc8e3be7071bc1256d830030c1ef?Opendocument](http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/(Symbol)/cd7ddc8e3be7071bc1256d830030c1ef?Opendocument))

Reply to List of Issues : Pakistan, 1994. (hämtad 2005-09-28 från

[www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/\(Symbol\)/72953ec731e640b1c1256363004a5c29?Opendocument](http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/(Symbol)/72953ec731e640b1c1256363004a5c29?Opendocument)
)

State Party Report : Pakistan, 2003. (hämtad 2005-09-29 från

[www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/898586b1dc7b4043c1256a450044f331/c68cd283665e718ac1256d6a004f9f1d/\\$FILE/G0341135.pdf](http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/898586b1dc7b4043c1256a450044f331/c68cd283665e718ac1256d6a004f9f1d/$FILE/G0341135.pdf))

Internet

Childrens World. *Fakta om barnarbete och skuldslateri.* (hämtad 2005-09-16 från

www.childrensworld.org/iqbal/fakta.asp)

Country Studies. *A Country Study: Pakistan.* (hämtad 2005-10-30 från

[http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field\(DOCID+pk0116\)](http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field(DOCID+pk0116)))

Klang, Britt-Marie genom Sundström, Nils. *Banco Världen*, nr. 1, 2003. (hämtad 2005-09-19 från

64.233.183.104/search?q=cache:Ece2FFiDXqQJ:www.banco.se/pdf/bancovarlden/bv_1_2003.pdf+skuldslateri&hl=sv)

Labour Department, Government of Punjab. *Combating Child Labour in Punjab, Pakistan.*

(hämtad 2005-09-23 från www.dolpunjab.gov.pk/)

Library of Congress Country Studies. *Pakistan.* (hämtad 2005-10-31 från

[http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field\(DOCID+pk0082\)](http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field(DOCID+pk0082)))

Naturvårdsverket. *ABC om internationella konventioner*. (hämtad 2005-10-31 från <http://www.naturvardsverket.se/index.php3?main=/dokument/lagar/konvent/merinf/abc.htm>)

Plan Sverige. *Pakistan*. (hämtad 2005-09-03 från www.plansverige.org/wherewework/asia/pakistan/)

Regeringskansliet, Utrikesdepartementet. *Mänskliga rättigheter i Pakistan 2004*. (hämtad 2005-09-02 från www.manskligarattigheter.gov.se/dynamaster/file_archive/050120/0d542288a82d8f29e69b0641fe772cdf/pakistanmr%5f04.pdf)

Rubenson, Birgitta. *Barnets rättigheter i svenskt utvecklingssamarbete*, 1999. (hämtad 2005-09-13 från www.sida.se/Sida/articles/4500-4599/4583/Barnets_ratt.pdf)

Rädda Barnen. *Barnarbete*. (hämtad 2005-09-19 från www.rb.se/sv/FaktaOmBarn/Barnarbete/)

Rädda Barnen, Informationsmaterial. *Barn och barnarbete*. (hämtad 2005-09-20 från www.rb.se/NR/rdonlyres/BF2D6E51-D5B0-4BE4-9306-8F3BD52D661E/0/FaktabladBarnocharbete.pdf)

Runic. *Barnarbete*. (hämtad 2005-09-22 från www.runic-europe.org/swedish/Briefing_papers/Barnarbete/main.htm)

Socialisten. *I kamp för en bättre värld*. (hämtad 2005-09-23 från www.socialisten.nu/inter/asi/ptudc_63.shtml)

UNICEF. *Barnarbete*. (hämtad 2005-09-19 från www.unicef.se/fakta/om_barn/barnarbete/)
Utrikesdepartementet. *Pakistan*. (hämtad 2005-09-04 från www.regeringen.se/sb/d/2520/a/13984)

Wingborg, Mats. *Pakistan*. (hämtad 2005-09-22 från www.lotcobistand.org/country/139)

Yilmaz, Seher. *Fakta om: Pakistan*. (hämtad 2005-09-04 från www.plansverige.org/pdfs/faktaompakistan.pdf)

Övrigt

Gunnarsson, Agneta, FN-förbundet, intervju via e-post den 20 september 2005.

Khan, Ilyas, aktiv inom BLLF Sverige, föredrag den 15 september 2005.

Klang, Britt-Marie, aktiv inom BLLF Sverige, föredrag den 15 september 2005.